

Városunk

Budapesti Honismereti Híradó

XI. évfolyam 3-4. szám

Ingyenes

2008. október

Százéves a Wekerle-telep

Kertváros és szecesszió találkozása

Különleges ünnepsorozatot él meg ebben az évben Budapest, és ezen belül Kispest sajátos hangulatú városrésze, a Wekerle-telep. 2008-ban ünnepli centenáriumát. A főváros és a kerület rohanó életében barátságos kis sziget e városrész. Különleges, kettős születésnapot ül: száz éve, 1908-ban határozta el a telep felépítését az akkor regnáló Wekerle-kormány, és ugyancsak idén novemberben lesz az első polgári magyar miniszterel-

nök, Wekerle Sándor születésének 160. évfordulója, akitől a telep építésének ötlete származott.

A Wekerle-telep mindmáig olyan világépítészeti kuriózum, amelyet méltán tart számon a nemzetközi építész-szakma, és amely otthonosságával, különleges közösségteremtő és -megtartó erejével például szolgálhat a modern, 21. századi, ugyanakkor hagyományörző városi közösségi létformának. Jellegzetes építészeti kör-

nyezete sajátos életformát teremtett. Mindez nyilvánvalóan döntő súllyal esett latba, amikor a városrész néhány éve Magyar Örökség Díjban részesült.

„Jóváhagyatik a pénzügyminiszternek az az intézkedése, amellyel néhai Sárkány József örökösének a Kispest község határában fekvő 472 (Folytatása a 4. oldalon.)

Kós Károly tér 14.

Váci úti történetek

Séta a magyar gyáripár főutcáján

Az Angyalföldi Helytörténeti Gyűjteményben május 28-án, de. 1/2 11 órakor Bencze Géza, ipar- és technikatörténész nyitotta meg a Váci út – Séta a magyar gyáripár főutcáján című kiállítást, amely december 19-ig látogatható. A tárlatot

Szabó Ivett és Szántó Nóra rendezte, szaktanácsadója Bencze Géza volt.

A kiegyezést követően hatalmas ütemben megindult gazdasági fejlődés eredményeként megszülető gyáripár Váci út menti megtele- (Folytatása az 5. oldalon.)

Neoreneszánsz építészet Budapesten

Levéltári kiállítás a Teve utcában

A kiállításra készített modern tárlósor

Budapest Főváros Levéltára szeptember 15-én Neoreneszánsz építészet Budapesten címmel nyitotta meg a reneszánsz évhez kapcsolódó kiállítását. Ezen a főváros 1860–1890 között épült, Budapest belső kerületeinek máig meghatározó, az olasz reneszánsz stílusát idéző házait, illetve terveiket mutatják be. A tárlaton Á. Varga László levéltári főigazgató köszöntötte a jelenteket, Schneider Márta (OKM kulturális szakállamtitkára) nyitotta meg, katalógusát Bibó István művészettörténész mutatta be. A kiállítás anyagát összeállította, és a katalógust szerkesztette: Csáki Tamás, Hidvégi Violetta és Ritoók Pál. A tárlat anyagát a fővárosi levéltár engedélyezési tervei, az Ybl-hagyatékek anyagai és a főként Klösz György által készített archív fotók alkotják – a közintézmények és lakóházak tervei, tervmások, fotói a levéltár mellett a Hild-Ybl Alapítvány és a Magyar Építészeti Múzeum (Folytatása a 3. oldalon.)

Szabó Ivett köszönti a jelenteket

A Budapesti Történeti Múzeum Vármúzeumában július 25-én nyitotta meg Csorba László, az MTA Történettudományi Intézete igazgató-helyettese a Corvin tükör – a kultusz évszázadai című reprezentatív kiállítást.

A gazdag mondakincs igazságos uralkodóját már 16. században is így nevezték – nemcsak Magyarországon, de külföldön is. Mátyás király talán az egyetlen olyan magyar történelmi személyiség, akinek kultusza folyamatos volt a halála után. A 19. századi historizmus történelmi festészete és grafikai, könyv- és újságilusztrációi, az emlékműtervek, szobrok csak folytatták azt, amit rögtön halála után a kortársak elkezdtek.

A Magyar Nemzeti Múzeum 1846-os megnyitásakor a Régiségtárból válogatott történelmi személyiségeket bemutató galériának egyik kiemelkedően fontos festménye volt a bécsújhelyi Mátyás portré egy jó száz évvel későbbi másolata.

Corvin tükör

Egy kultusz évszázadai

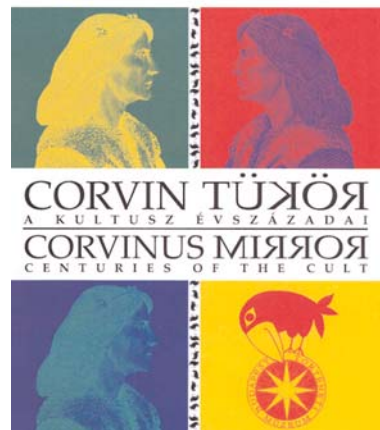
Rajcsányi Ádám kamarai levéltáros a 18. század közepén kiadta Mátyás okleveleinek a másolatát, ami jelzi, hogy a kultusz a dokumentumok és tárgyi emlékek iránt is jelentős érdeklődést tanúsított. Ferenczy István soha el nem készült Mátyás-emlékmű tervét követte Alexy Károly 1844-ben készített szobra, a tervezett magyar hősök és uralkodók szoborcsarnokának egyetlen elkészült darabja, majd Fadrusz János kolozsvári szoborcsoportja.

A 19. század eleje almanach irodalmának illusztrációi ugyanúgy felhasználták a korábbi műveket, mint a zenélő óráképek az „igazságos Mátyás”-ról, a történelmi festészet 1848–67 közötti nagy korszakának olajfestményei, Than Mór, Székely Bertalan és Madarász Viktor művei, vagy a magyar művelődéstörténet képcsarno-

kának tekinthető Nemzeti Múzeumbéli falképek. A millennium idején feléledő kultuszt legjobban Benczúr Gyula hatalmas vásznai illusztrálják – a diadalmas Mátyás bevonulása Budára, Mátyás külföldi követeket fogad – a budai királyi palota Corvin termében. A 20. században folytatódó utóéletet jól ismert műalkotások sora jelzi, nemcsak a századelő művész-csoportosulásainak témakörében, de a két világháború közötti időszak műveiben is.

A kiállítás a Budapesti Történeti Múzeum és a Magyar Nemzeti Galéria gyűjteményeire támaszkodva, és több országos múzeumtól kölcsönzött műtárgyon ke-

RENEZSÁNSZ
É V 2 0 0 8

resztül mutatja be a kultuszt. A képzőművészet mellett a tárgyi dokumentumok sora jól érzékelteti, hogy a 21. századig a mindennapi élet csaknem minden szegmensen megjelenik valamilyen módon az uralkodó alakja – a mozitól a keserűvízig, a Corvin lánctól a rajzfilmsorozatokig.

(Forrás: www.btm.hu)

Buda és Pest történelmi topográfiája

DVD segíti a helytörténelmi kutatómunkát

Lassan elfelejthetjük a régi térképeken való hosszadalmas keresgélést, ezek elengedhetetlenek voltak egy-egy terület történelmi múltjának feltárásakor. A most kiadott újabb DVD (Buda és Pest történelmi topográfiája georeferált térképekkel) harminc térképe közül néhány 18. századi térképpel is találkozunk, a 19. és 20. századi térképanyaga pedig jól lefedi városunk fejlődésének korszakait. Viszont felkaphatjuk a fejünket már a DVD címében is szereplő georeferált szót olvasván. Ez a számítógépnek köszönhető új technológia, amelyet

korábban csak földtani, régészeti kutatásoknál használtak most lehetővé teszi számunkra, hogy a különböző korokból származó fővárosi térképeket mintegy „egymásra helyezzük”, megkönnyítve egy általunk kiválasztott pont hasznosításának nyomon követését. Ezek a „georeferált” térképek egyszerű, könnyen megérthető felhasználói felülettel működnek, gyorsan betöltve a megtekinteni kívánt te-

rületet. A különböző térképek így nagyon gyorsan elemezhetőek, összevethetőek, pillanatok alatt bő „kézzel” mért értékes információkhoz juthatunk. Például könnyen megszerezhetjük a keresett épület, pont, stb. gyakorta változó helyrajzi számait, melyek a későbbi kutatásokhoz jó kiindulási alapot adnak.

Talán érdemes azt is megemlíteni, hogy a „Digitális Magyar Térképverseny”

szakértői zsűrije – elnöke az OSZK főigazgatója volt – a hazai térkép/adatbázis készítőik közül első díjjal ezt a DVD-t jutalmazta. Budapest Főváros Levéltára és az Arcanum Adatbázis Kiadó Kft. együttműködése már korábban is eredményes volt: térképeknél gondoljunk csak a DVD-n kiadott Budapest régi térképei sorozatra, tervrajzoknál Pest Város Építő Bizottmánya tervanyagaira, vagy az '56-os megtorlás fővárosi adatbázisára. Mindegyik kiadvány hiánypótló szerepet tölt be, megkönnyítve a helytörténelmi kutatók munkáját.

g.t.

Neoreneszánsz építészet Budapesten

• folytatás az első oldalról

segítségével kerültek közönség elé.

A kiegészítés utáni évtizedek városfejlődésének eredményeként létesült épületek alkotói között Ybl Miklós, Hauszmann Alajos, Lechner Ödön alkotásai mellett, sok kevésbé ismert építész terveit is megtekinthetik a látogatók. A tárlatra készített újszerű tárlósr az egykori „építőmesterek” tervező irodáinak funkcionális hangulatát közvetíti felénk.

A kiállítás kétnyelvű (magyar-angol), 136 oldalas színes katalógusa Hauszmann Alajos a reneszánsz építészet újraalkalmazásával kapcsolatos gondolatait idézi: „Nem szolgálai módon utánozni a régi mesterek al-

kotásait, vagy gondolat nélkül lemásolni a műformákat, hanem mindig a feladat jellegének megfelelő kifejezési módot megtalálni volt a

Á. Varga László főigazgató és Schneider Márta államtitkár a megnyitón

czélom.” A kötet bevezetőjében képet kapunk a kor európai stílusváltozásairól, az építés szakma átalakulásáról az „építész” és a „mérnök” sajátos viszonyáról. A

laikus számára is világosan érthető, részletes magyarázatot olvashatunk a reneszánsz elemek alkalmazásának logikájára, s a hatalmas telkeket elfoglaló épületek használhatósága miatt kialakított térformákra, belső terek kialakítására.

lentőségű építészeti alkotásoknak. 24 részletesen elemzett épületterv mellett közel 70 tervrajzot mutat be a kötet is. Középkorú épületek, szórakozóhelyek, pénzügyintézetek és szállodák mellett bérházak, paloták sorát tekinthetjük meg.

A rajzok mellett fotókkal is gazdagon illusztrált katalógusból megismerkedhetünk már nem létező épületekkel, például ilyen az Erzsébet téri kioszk, melynek tervezője Hauszmann Alajos volt. A kiállítás és a katalógus megtekintéséhez kedvcsinálóként Granasztói Pált idézzük: „Az itáliai építészet eleven visszfényét érezzük Ybl hazai alkotásain, amit talán azért is szeretek annyira – az Operán, a Várbazáron. Ő még az utolsó pillanatban, amikor tisztességgel lehetséges volt, egy kissé Itáliát varázsolt ide velük: északabbra, nekünk.”

Szöllősy

A budai Vár száz éve

Kiállítás és előadások a Várnegyed Galériában

A Budavári Önkormányzat Várnegyed Galériájában október 10-én a Századunk – a Budai Vár XX. századi története című kiállítást Nagy Gábor Tamás polgármester nyitotta meg. Megítélése szerint föl kell idéznünk közös múltunkat, és

ehhez a budai Vár története, amely egy kicsit az ország története is, megfelelő alapot nyújt. A tárlaton köszöntött Hanák Gábor, az OSZK Történeti Interjúk Társaságának elnöke – a kiállítás kezdeményezője és a megnyitón vetített archív filmösszeállítás készítője – és Bokor Péter filmrendező mondott.

A galéria legújabb tárlata Buda és a budai Vár múlt századi eseményeit mutatja be a századforduló minden napjaitól, IV. Károly koronázásától, a II. világháborús pusztításon át a Sándor-palota újjáépítéséig. A kiállítás különleges, a nagyközönség számára kevésbé ismert fotók, grafikák, tervek, és archív filmösszeállítás segítségével tárja elénk a budai Várat. Liszt Ferenc 1917-es

Kevésbé ismert fotók, plakátok a tárlaton

koronázó miséjére, vagy a Budavár bevételéről megemlékező ünnepségre invitáló 1920-as plakát pl. egyaránt unikum. A tablókat összeállító Potzner Ferenc építész-művészettörténész jóvoltából a Hadtörténeti Múzeum Fotóarchívumából származó képeken szembe-sülhetünk az ostrom során romhalmazzá vált várnegyed néhai házaival is.

A kiállításához egy rendszeresen este 6 órakor kezdődő előadásorozat kapcsolódik, amely egy-egy jelentős történelmi esemény kapcsán

mélyebb betekintést enged a Vár történetébe. Októberben Farbak Péter és Rostás Péter művészettörténészek a két világháború közötti királyi palota, Szabó Csaba leváltári főigazgató-helyettes 18 óra – 1956 címmel tartott előadást.

November 5-én A budai Vár és a II. világháború eseményeiről Számvéber Norbert hadtörténész ad számot, november 19-én Potzner Ferenc építész, művészettörténész a Sándor-palota történetét vázolja fel.

gabriel

Budavári plakát 1920-ból

Dr. Wekerle Sándor
miniszterelnök

• folytatás az első
oldalról

ezer négyszögöl kiterjedésű ingatlanait négyszögölenként 6 korona 50 fillér vételár kikötése mellett a királyi kincstár részére megvásárolta. (...) Felhatalmaztatik egyúttal a pénzügyminiszter, hogy 12 millió korona erejéig egyszerű kivitelben munkáslakásokat építhessen, és azokat az állami és más üzemek munkásai, esetleg alkalmazottai részére bérbe adhassa.” Az 1908. évi

Százéves a Wekerle-telep

XXIX. törvény miniszteri indoklásában Wekerle Sándor miniszterelnök és pénzügyminiszter így fejtette ki, hogy a kormány gazdasági intézkedéseivel a nemzet egyetemes érdekeit és a nép jólétének emelését tűzte ki célul. A telep az állam által alkalmazott munkások számára épült; így ott elsősorban vasutasok, postások, rendőrök és állami nyomdászok kaptak bérleményt.

„Megfelelő és az egyén gazdasági erejéhez mért otthon első alapja az elégedettségnek, jelentékeny tényezője az egészségnek, ápolója és fejlesztője az erkölcsnek, emeli a munkakedvet, fokozza a munkaképességet, szilárdítja a földhöz és hazához ragaszkodás kapcsait” Miniszteri expozéjában az országgyűlés nyilvánossága előtt tett tanúbi-

zonyságot szociális elkötelezettségéről is.

A telepnek első, egymásnak teljesen ismeretlen és idegen lakói kezdetben az összeismerkedés és a családok közötti társadalmi kapcsolat megteremtésének céljából tartottak minden megkötöttség és szabály nélküli összejöveteleket. Ezekből az összejövetelekből alakult ki 1910-ben a telep első szervezett társadalmi és kulturális egyesülete, a Kispest-Munkástelep Lakóinak Társasköre, amelynek szellemi utódja a ma is működő Wekerlei Társaskör Egyesület.

Kispestnek ez a része nemcsak Magyarországon, de Európa szerte is híres. A 20. század legelején az angol Arts & Crafts kertváros-mozgalom és a magyar népi sze-

cesszió egymásra találásának gyümölcse. Wekerle ma sem csupán egy európai viszonylatban is páratlanul harmonikus épületegyüttest jelent, hanem elsősorban az itt élő emberek között kialakult és a kornak megfelelően állandóan változó, mindig megújuló harmóniát. A kertváros lakói életmódjukkal is igazolják: „Azért vagyunk a világon, hogy valahol otthon legyünk benne.” Élni akarásukat, lokálpatriotizmusukat a telepen élő mérnökök, művészek, értelmiségiek egy kis csoportjának közös alkotása, a Wekerlei Életfa hirdeti. A telep közösségi életének fenntartására, a közösség összetartására irányul a Wekerlei Társaskör Egyesület tevékenysége. (Kivonat a Budapesti Históriakon elhangzott előadásból – a szerk.)

Nagy Tamás

Építészeti hagyományok a Belvárosban

A Belváros–Lipótváros hagyományai gazdag tárházának megismerésekor – az utóbbi két évben – a kerület építészeti múltjára alapoztunk.

2005-ben ünnepeltük az Eötvös Gimnázium épületének 150 éves építési jubileumát. Az egykori Pesti Főreáltanoda – amely ma már műemlékként szerepel a kerület neves épületei és intézményei között – építészeti tervezése és megvalósítása Hild József nevéhez fűződik és immár másfélszáz éve neveli hazánk jeles építész generációit. Szinte csodálatra méltó, hogy a századfordulóként ismert 19–20. század jeles építészeinek jelentős része ebben az intézményben tanult. Talán érdemes felemlíteni, hogy József nádor volt az, aki tá-

mogatta a magyar műszaki nevelés előkészítő iskoláját, a kiépítendő reáliskolai rendszert. Ennek eredményeképpen tanulhattak fiataljaink itthon és külföldön. Így néhány évtized múltán elmondhattuk, hogy hazánk is felzárkózott – több évszázados kényszerű hanyatttá s elmaradás után – Európa építészetének élvonalához. (Megjegyzendő, hogy a történelem nem ellentmondástól mentes folyamatban ennek megvalósítása a Bach-korszakra esett.)

József nádor nevét a megalkuló magyar műszaki felsőoktatás méltóképpen megbecsülte, amikor a Múzeum körúton (napjainkban a Trefort-kert az ELTE épületeinek ad helyet) felépített egyetemi központot róla nevezte el Magyar Királyi Jó-

Budavári megemlékezés '56-ról

A Magyar Kultúra Alapítvány budavári, Szentháromság téri épületében október 17-én a Panoráma Világklubban – a hazatérő, hazlátogató magyarok és az irántuk érdeklődők találkozóhelye – Menekülések és megtorlások címmel az 1956-os forradalom és szabadságharc évfordulójáról emlékeztek meg: emigráns menekültek visszaemlékezései, többek között: *Callmeyer Ferenc* (USA); *Laczkó Konrád* (Anglia, Venezuela, Kolumbia); *Bánkuty Géza* (USA); *Rácz Sándor*, az 1956-os Központi Munkástanács elnökének visszaemlékezése, *Jobbágyi Gábor* jogászprofesszor a megtorlásokról, a koncepciók perekről... Az estet zenei műsorral zárták.

zsef Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetemnek. Sajnos napjaink hagyományőrző mozzanatai között a teljes név visszaállítása elmaradt.

Alpár (Stökl) Ignác építész, hazai bankjaink tervezőjét mindenki ismeri. Születésének 150. évfordulója egybeesett a Belvárosi Főreál építésének jubileumával. Mindkettőről megemlékeztünk. Talán nem véletlen, hogy az Eötvös Gimnázium őrzi a Stróbl Alajos ál-

tal készített portrét Alpár Ignácról, és az sem, hogy évtizedekig méltatlan körülmények között a szobor a gimnázium padlásán vészelt át a hagyomány-mentes évtizedeket.

Rövid városnéző túránkon a Főreáliskolások palotáit, bérházait, bank-épületeit (Eötvös diákok) bemutattuk a Belvárosban és a Lipótvárosban... (Részletek a Budapesti Históriakon tartott előadásból – a szerk.)

Vízy

Váci úti történetek

• folytatás az első oldalról

pedésében meghatározó szerepet játszott a terület földrajzi elhelyezkedése és infrastruktúrája.

A Váci út ipari struktúrájának kialakulását a korabeli fejlődés húzóágazatai, a mezőgazdasági és a közlekedési eszközgyártás határozták meg. A világviszonylatban is jelentős fővárosi malomipar egy része a mai Újlipótvárosban koncentráldott. A Váci út első gyárai ezeknek a közelben fekvő gőzmalmoknak a kiszolgálására jöttek létre. A később megalakult malomipari berendezéseket gyártó gépgyárak már nemcsak a fővárosi malmok ellátására, hanem a világ számos országába gyártott és szerelt berendezéseket. A nagymalmokat kiszolgáló körvasút kiépülése, és az országos vasúti forgalomba kapcsolása újabb és újabb gépgyá-

rak megtelepedését segítette elő a Váci úton, illetve a fejlődést meghatározó piaci viszonyoknak megfelelően a korábban malomipari eszközöket gyártó vállalatok is a korabeli technikai fejlődéshez igazodóan egyre inkább kiszélesítették gyártási profiljukat, előtérbe helyezve a hamarosan világszínvonalra fejlesztett mezőgazdasági gép, közlekedési eszköz, gőzgép és szerszám-gépgyártást, vasúti híd szerkezetek gyártását. A kezdetben egyéni vagy családi vállalkozásként működött üzemek helyett a 19. század végére a részvénytársasági forma vált meghatározóvá.

A tőkekoncentráció mértékét jelzi, hogy 1896-ban, a millennium évében a fővárosba koncentráldott gépgyártás 18 legjelentősebb gyárból 10 a Váci úton működött, és ekkor közel 9–10 ezer munkást foglalkoztattak. A kiegyezést kö-

vetően megindult gazdasági fejlődés hatására létrejött gyárak többsége túlélve a történelem viharait, az átszervezéseket, összeolvadásokat és összevonásokat, egészen a rendszerváltozásig működtek. Az ezt követő gazdasági átrendeződés azonban a gyáripari jellegű Váci út megszűnését és gyökeres átalakulását hozta. Az egykori gyárak bezártak, helyükön ma bankok, iroda- és szolgáltatóházak magasodnak. Az elmúlt majd másfél évszázad alatt a Váci úton mintegy 65 kisebb – nagyobb, hosszabb – rövidebb életű gyár működött.

Kiállításunkon nem áll módunkban az összes, valaha itt működő és termelő üzem bemutatni, azonban a téma részletei iránt érdeklődők számára ajánljuk dr. Bencze Géza: Váci út, a magyar gyáripar fútcája című könyvét.

Kiállításunkon egy képzeletben megtett sétára invitáljuk látogatóinkat, amelyen a magyar gyáripar kialakulását és fejlődését meghatározó, ipar- és technika történeti szempontból is kiemelkedő jelentőségű vállalatok működésével és történetével ismerkedhet meg.

Szabó Ivett

A galérián elhelyezett tablok és tárlók

Hagyományörzés Újbudán

Albertfalvai Polgárok Köre

Az Albertfalvai Polgárok Köre (APK) a civil mozgalom újraéledése idején az első fecske volt Budapest XI. kerületében, alakuló ülését 1990 júniusban tartották. A 22 alapító tag a rendszerváltó értelmiség tagjaiból, régi albertfalvi lokálpatriótákból, a Hazafias Népfőnt aktivistáiból és néhány egykori tanácsagból került ki. Alapszabályukban rögzítették, hogy pártpolitiktól mentes egyesületet kívánnak alakítani. Mutatja ezt, hogy a kezdetektől a mai na-

pig többféle párt szimpatizánsa/tagja munkálkodik az egyesületben. Teszik ezt azért, mert az APK tevékenysége három olyan jelentős pilléren nyugszik, amelynek erősítéséért világnézetűl függetlenül lehet közösen dolgozni.

Fontosabb részterülete munkánknak a hagyományörzés, -ápolás, -teremtés, amely lényegében a helytörténethez kapcsolódik, vagy legalábbis évek múlva annak része lesz.

Már a megalakulás évében megszerveztük az Albertfalvai Napok

rendezvénysorozatát, mely minden évben bővül és színesedik. Más társegyesületekkel, a katolikus egyházközséggel, a helytörténeti gyűjteménnyel együttműködve a rendezvény kiegészült az egykor olyan híres Szent Mihály-napi búcsú eseményeivel és tíz éven át a városrész szép őszi ünnepe lett. Néhány éve a rendezvénysorozat már „a bőség zavarával” küzdött, így két részre vált: kora nyáron zajlik az Albertfalvai Napok, ősszel a Szent Mihály-napi búcsú.

Pályázatot írtunk ki a három általános iskola diákjai számára Albertfalva két háború közötti történetének feldolgozására, az itt élő idős lakók bevonásával.

Kiadtuk 1997-ben Hoffmann Pál: Házhelyek Promontoriumnál – Albertfalva

története című helytörténeti munkáját, melyet az akkori könyvhét helyi rendezvényeként mutattunk be. A kötet egyébként német-magyar nyelvű, utalva az Albertfalvát alapító szász telepésekre és utódaikra.

Felvettük a kapcsolatot és ápoljuk a Győr-Moson-Sopron megyei Albert-Kázmér-pusztá nevű településsel, amelyet ugyanaz az az szász fejedelem alapított, aki Albertfalvát is.

Megalapítottuk az Albertfalva Kiváló tanulója kitüntetését, melyet minden év március 15-én adunk át az iskolák legkiválóbb 8. osztályos tanulóinak.

A millennium évében kiadtunk egy igényes, szép falinaptárt, Albertfalva régi képeslapjait és pecsétjeit illusztrációként felhasználva.

Sarkadi Nagy Emilia

Rendhagyó kerületi kiállítást nyitottak meg szeptember 22-én a Corvin Művelődési Házban. A XVI. kerület története térképeken (1768–2005) című tárlaton több mint nyolcvan térképen követhetjük végig a kerület elődtelepüléseinek (Cinkota, Mátyásföld, Sasalom, stb. és elődjeik), majd az 1950 utáni XVI. kerületnek a fejlődését. A városrész történeti múltjának megismeréséhez elengedhetetlen térképeket Lantos Antal helytörténész gyűjtötte össze, feldolgozásukat és rendszerezésüket Daróczi Mátyás geográfus, Széman Richárd fotográfus és Tóth Miklós kerületi főépítész segítette.

– Az időrendben kiállított térképek mindenféle kételyt eloszlatnak az elődtelepülé-

Amiről a térképek mesélnek

Kiállítás a XVI. kerületben

sek határai kapcsán. Mutatják hogyan változott koronként a beépítés, az utcaszervezet, az utcanevék – hangsúlyozta Kovács Péter, a kerület polgármestere. Egyben megjegyezte, hogy minden helytörténeti kiállítás a múltunkat megismertetve segítheti az itt élőket a jövőre is felkészülni.

A térképek mutatják, hogy Cinkotának Pest, majd Budapest felé eső határa 700 éve nem változott meg. Az 1789-ben állított, még látható határkövek is ezt jelzik – emelte ki Lantos Antal. Egyben jól látható az is, hogy egy-egy településnek koronként hogyan változott meg a neve (pl. Zémann-

telep/ Tusculanum, vagy Kísszentmihály/Anna-telep/Árpádföld).

A tárlatot Fabó Beáta főlevéltáros, Budapest Főváros Levéltára térképtárának vezetője nyitotta meg. A terület múltját nagyon összetettnek minősítette, ahol települések jöttek létre, változtak határaik, tulajdonosaik. Kevés külső kerület mondhatja el magáról, hogy középkori múltja van. Cinkota a Beniczky-család, Szentmihály a Grassalkovichok birtoka volt – mondta. A korai térképek katonai, vagy birtokfelmérési célból készültek. Az 1850-től induló kataszteri térképek adózási célokat szolgáltak, az 1870–1910 közöttiek az uradalmi birtokok parcellázását, az új telepek kialakulását rögzítették. Később jelentek meg az iskolai és közhasználatra szánt térképek. Az 1930-as években a Fővárosi Közmunkák Tanácsa Nagy-Budapest létrehozása miatt mérte fel a peremtelepüléseket, amelynek létrejöttét

Tabán falinaptára

A Tabáni Hírmondó című újság mellékleteként ad ki a 1047. sz. Tabáni Cserkészcsapat egy 2009. évi tabáni falinaptárt. Ezen Grexa Gyula fotói a 30-as években lebontott városrész hangulatát idézik fel – a felvételek a Tabán Múzeumnak (Tabáni Helytörténeti Gyűjtemény és Dokumentációs Központ) köszönhetően kerülhetnek a Tabán lakosai kezébe. Idén hatodik éve jelenik meg a naptár, szerkesztőjének Vecsey Andrásnak is köszönhetően, fényes műnyomó papíron, fekete/fehér technikával.

az 1950 utáni térképrészletek mutatják. A tárlat látogatói több olyan térképpel találkozhatnak (pld. 1913-ból Rákosszentmihály térképe), melyek korábban a szakmai körök számára is ismeretlenek voltak.

G.T.

Fabó Beáta, Lantos Antal és Kovács Péter polgármester

Ország, város, otthon

Középiszolás tábor a Lánchíd Körnél

Idén sokadik alkalommal a Budavári Önkormányzat támogatásával és a Lánchíd Kör szervezésében került megrendezésre a Határon Túliak Szere programsorozat, melynek keretében erdélyi diákokat láttunk vendégül egy hétig, bemutatva és megmutatva nekik Budapestet, egy-egy nap erejéig Debrecen, Esztergomot és Érden a Magyar Földrajzi Múzeumot. A szállás a Káldor Miklós Kollégium Bakfark Bálint utcai épületében volt, innen indultunk és ide értünk

minden nap. Az Országház, a Bazilika, a Terror Háza Múzeum, a Mátyás-kiállítás és a Sziklakórház meglátogatása mellett érdekes előadásokat hallgathattunk különböző témakörökben. A kötött programokon túl jutott időnk a csavargásra, nézelődésre... Megnéztük Budáról Pestet és Pestről Budát, jártunk a Margitszigeten és a Gellért-hegyen, a Nemzeti Színháznál, a budai Várban, sőt még a János-hegyi Erzsébet-kilátóhoz is eljutottunk a libegővel.

Bevallom az útitervek időnként ötletszerűen alakultak, mert a saját hazáját az ember nehezen tudja útikönyvszerűen előadni, és mégis megkedveltetni a látogatókkal. Talán ez mégis sikerült, vendégeink »úti beszámolója« alapján: „... Úgy érzem, egy ekkora helyet – legyen szó Budapestről vagy Magyarországról – ennyi idő alatt megismerni talán nem is lehetséges, legalábbis olyan mértékben, mint amennyire szeretnénk. De megpróbáltuk! És ezt a lehetőséget köszönjük a Lánchíd Kör összes tagjának, különösképpen Ilonka és Marcsi nélinek és dr. Mojzes úrnak – aki a buda-

pesti előadás mellett a miskolci egyetememen is ízelítőt adott nekünk a nano-világ rejtelméből. ... Rendkívül jó érzés volt ott lenni, megismerni Magyarországot történelmének, földrajzának és kultúrájának »morzsáit«. Ezeket a morzsákat magunkkal hoztuk! Teljesen más szemmel nézünk erre a kedves országra. Különös, de ugyanakkor megnyugtató érzés volt megismerni a »kinti« életet és izgalommal töltött el, hogy egy hétig részt vehettünk benne, hálásak vagyunk érte. ... Ahogy vezetőnk, Máté „tanár úr” mondta: otthonról jöttünk haza.

Bender Máté

Helytörténeti klub a XIII. kerületben

Az 1968-as „Fekete-fehér” televíziós vetélkedő adott lendületet a helytörténet iránti érdeklődésnek – az Angyalföldi Helytörténeti Klub, az AHK, 1971. novemberében alakult meg. Születésénél a József Attila Művelődési Ház, a kerületi tanács művelődési osztálya és a Hazafias Népfront kerületi bizottsága működött közre.

Évtizedekig szekciókban dolgoztak: topográfiai, ipartörténeti, életmód, kulturális és munkás ill. ifjúsági mozgalmi szekció keretében. Gyűjtötték a kerület múltjának tárgyi emlékeit, az írásos anyagokat, ezeket ki is állították a József Attila Művelődési Házban, amely ekkor egy helyiséget adott az AHK-nak. („100 fénykép a XIII. kerületből”, „Ki mit gyűjt?”, stb.) Már ekkor számos rendezvény színhelye volt az akkori Hazafias Népfront Váci út 50. szám alatti helyisége.

Az 1985. február 13-án, a Váci út 50-ben megnyílt XIII. kerületi Helytörténeti Gyűjtemény vezetőjével, *Lehel Miklósnéval* szoros

munkakapcsolatuk alakult ki... Helyiségünk gyakorlatilag ma is a gyűjtemény helyisége, feladataink határosak vagy összefonódnak.

Néhány év múltán a klub beszüntette működését, tagjai, mint aktívák vettek részt a helytörténeti gyűjtemény kiállításain, rendezvényein, szervezeti önállóság nélkül. Hivatalosan 1996. március 28-án alakult újjá a klub... Az elhunyt *Dömötör Ákos*, a gyűjtemény akkori vezetője többször tartott előadást klubtagoknak... Felosztották az egyes szakterületeket, mindnek megvolt a felelőse, az egészet *Jelenics József* fogta össze, aki sokat publikált is a kerület történetéről. Ezek a tevékenységi ágak jelenleg: gazdaságtörténet, társadalom- és életmódtörténet, művelődéstörténet, értékvédelem, jelenkortörténet és a mindezeket népszerűsítő helytörténeti propaganda. Sokat segített ebben nekünk a kerületi lap, a *Hírnök*... Évente néhány alkalommal meglátogatunk más helytörténeti intézményeket, közgyűjteményeket.

Fő tevékenységi formánk a hónap harmadik csütörtök-jén tartott előadások lettek. Ezeken vagy valamely tagunk mutatja be kutatásának eredményét, vagy meghívunk egy „érdekes” – s arra érdemes – személyt, lehetőleg kerületünk jelenlegi vagy volt lakosát.

Itt ki kell emelnünk a Helytörténeti Füzetek sorozatát, amelyet tagjaink írnak és adnak ki.

Szintén a klubtagok tollából született a 60 éves a XIII kerület című helytörténeti írásgyűjtemény. Részt vett a klub *Adametz Gyula* An-

gyalföld monográfiájának reprint kiadásában és más munkák előkészítésében is.

Gyakran hirdettünk meg vetélkedőt vagy pályázatot a kerület részére. Felnőtt polgárok és iskolás gyermekek szívesen vesznek részt ezeken, a helyszín általában a József Attila Művelődési Központ díszterme. Az iskolák helytörténeti sétáit évek óta tagjaink vezetik. Részt veszünk a helytörténeti gyűjteménnyel karöltve helytörténeti kiadványok készítésében.

(Kivonat a Budapesti Helytörténeti Emlékkönyv első kötetéből.)

Róbert Péter

Emléktábla a Váci úton

A XIII. kerületi önkormányzat képviselőjében *Tóth József* polgármester avatta fel május 28-án a Váci út 48. számú épület helyén működött néhai *Első Magyar Gépgyár Rt.* emléktábláját. Avató beszédjében utalt arra, hogy az akkori *Külső-Váci út 1293. helyrajzi számú telken* a *Wahrman Mór* és *Fiai Bankház* közvetítésével alapított gépgyár az egyik első hírnöke volt a Váci úti későbbi gyárnegyednek. Egykor a gépipar termelésének 1/6-a származott a Váci útról, ma a főváros bevételeinek csupán 8 százaléka képződik a kerületben. Az emléktábla avatása része a kerület emléktábla avatási programjának, melynek során a jelentősebb vállalatokról, gyárakról emlékeznek meg – mondta.

Az *Első Magyar Gépgyár* az első olyan vállalkozás-

Az emléktábla avatásán *Tóth József* polgármester és *Bence Géza*

nak minősítette *Bencze Géza*, a városrész gyáriparának kutatója, amely nem egy kisebb üzemből fejlődött ki. Ennek a gyárnak jelentős szerepe volt a Váci úton később létrehozott gépgyárak létrejöttében. Az 1910-es évekre jelentős ipari központ alakult itt ki. Volt olyan időszak, amikor a Váci út mentén 30 gépgyár is működött.

Hetven éves a XIII. kerület

2008. június 1-jén ünnepelte a XIII. kerület önálló közigazgatási egységként történő létrehozása hetvenedik évfordulóját.

A Kerületi Napokon, május 18 és június 8-a között, a kerület múltjához kapcsolódó színes programokkal várták az Angyalföldi Helytörténeti Gyűjtemény munkatársai a városrész lakóit. Május 18-án, a Víz Majális keretén belül a Népszigeten a XIII. kerületi vízisport egyesületek történetét bemutató kiállítást szerveztek. Május 28-án a váci úti gépgyárakról emlékeztek meg emléktábla avatással és egy időszakos helytörténeti kiállítás megnyitásával. (Lásd kapcsolódó írásainkat – a szerk.)

Május 29-én az általános iskolások kaptak ízelítőt a múzeumi munka kulisszatitkaiból, a következő nap múzeumpedagógiai foglalkozást tartottak. Június 2-án és 3-án a Váci úti gyárak nyomában címmel helytörténeti sétákat szerveztek. Programsorozatuk zárását a június 4-i Helytörténeti mozinap jelentette.

Megszépült egy vasútállomás

Pestszentimrei egyesület kezdeményezése

Nosztalgiaúton turistái nem nagyon gyönyörködhetek a Pestszentimre vasútállomás épületében, amikor megállt itt az évszázados szerelvény. Nem lehettünk büszkék a málló vakolatra, az összefirkált falakra, a leszakadt ereszcatornára. Mayer Lajos elnökhelyettes javaslatára a Dr. Széky Endre Pestszentimre Történelmi Társaság közgyűlése megszavazta a MÁV vezérigazgatójának megkeresését az állomás felújítása érdekében. A pozitív válasz után két imrei vállalkozó, *Perge László* és *Pásztor József* felajánlotta, hogy a tartozáshoz szükséges anyagokat, illetve magát a munkát önköltségi áron számíttják meg. Az állomás falainak, ablak-ajtókereteinek színéül a legalsó réteget választottuk, ezzel az eredeti színeket idéztük vissza az épületen – 1889. július 8-án a lajosmizei vasút átadásával vették

birtokba egykori elődeink az állomást. Azóta is büszkén mutogatjuk az ide érkezőknek a nagy fegyvertényt: a MÁV elismerte a kezdeményezés jogosságát, tudott pénzt biztosítani a megújításra, a két imrei vállalkozó a MÁV szerint is kiváló munkát végzett. Szóval ilyen egyszerű volt régivé felújítani ezt a 119 éves vasúti megálló épületet. Most azt szeretnénk elérni, hogy a „korához” illő „Pestszentimre” felirat díszeljen a homlokzaton, az eredetihez hasonló postaláda fogadja a leveleket, s „megrégiesedjen” az állomás közvetlen környéke is – fehérre meszelt, hagyományos vasúti kerítés, szép park hívogassa az arra járókat.

Akkor leszünk igazán büszkék, ha a nosztalgiaúton nemcsak megáll, hanem az utasok kiszállnak és a korabeli egyenruhában az állomásfőnök bemutatja a

A régi

Az új

több, mint száz éves eredeti épületet és a benne található – hasonló korú – váltó, jelző és biztosító berendezést.

Ezzel a Széky társasági akcióval talán sikerült ráirá-

nyítani a figyelmet a múltunk megőrzésére, a lepusztult épületek felújíthatóságára, s arra, hogy összefogással lehet valami jót is létrehozni.

Pándy Tamás

Tanulmányok Budapest múltjából XXXIII.

TANULMÁNYOK
BUDAPEST
MÚLTJÁBÓL
XXXIII.

BUDAPESTI TÖRTÉNELMI MÚZEUM

A patinás sorozat 33. száma gazdag tematikájú, a 16. századtól a 20. századig ívelő tanulmányokat tartalmaz. Több írás kötődik a 19. századhoz és a budapesti polgári kultúrához. *Klement Judit* a nagypolgárság kategóriáját járja kö-

rül, s ebben a közös kultúrát tartja meghatározónak. Tételét alátámasztja Fuchs Rudolf pesti nagykereskedő családjának esettanulmánya, amelyben tetten éri azt a sajátos társadalmi minőséget, ami a nagypolgárság lényegét adja. A 19. századi polgári lakáskultúra és könyvkultúra ismerhető meg két tanulmányból, egyetlen családdal, a Janny család, ill. Janny Gyula feleségének, Zlamál Gizella családjának tárgyain keresztül. Kivételesen teljes képet kaphatunk e család tárgy- és könyvkultúrájáról az utódok gondos értékmegőrző munkájának köszönhetően. Nemcsak a közgyűjtemények és a család tulajdonában lévő bútorok, tárgyak,

hanem egyedülállóan a megőrzött számlák alapján is rekonstruálható ez a polgári kultúra számkra *Horváth Hilda* és *Perényi Roland* tanulmányában.

A Kiscelli Múzeum könyvtárában őrzött kézzel írt díszkötet alapján kezdett izgalmas történelmi nyomozásba *Hanny Erzsébet*: a Buda visszafoglalásával kapcsolatos, Valencia városában rendezett költőverseny pályaműveit tartalmazó kötetben szereplő valenciai főnemes, Llaneras márki nyomába eredt. Az 1686-os harcokban kitüntető önkéntesnek és családjának története bontakozik ki előttünk, kapcsolatuk a Habsburg császári házzal, ill. a spanyol

önkéntesek szerepe a budai ostromban.

Fontos ipartörténelmi adalék az 1800-as években működő, feledésbe merült pest-budai kályhás mesterekről szóló alapos tanulmány (*S. Cserey Éva*) – remek illusztrációkkal –, s a Láng Gépgyár történetének ismertetése *Bencze Gézáttól*. Olvashatunk még az 1892–93-as kolerajárványról (*Gönczi Ambros*). *Schweitzer Gábor* átfogó tanulmánya foglalkozik a Bethlen korszak kormányzata és a főváros kapcsolatával, ismertetve a törvényhatósági választójog változásait, s az 1925-ös fővárosi választásokat. A BTM legújabb kötetét forrásközlések egészítik ki.

Gali Ágnes

Két nemzeti ünnepünk két bukott szabadságharchoz, 1848/49-hez és 1956-hoz kapcsolódik. Mindkét alkalommal a nemzet saját kezébe vette sorsának irányítását. A bukás után kormányai miniszterelnökeit kötéltálati halálra ítélték.

Gróf Batthyány Lajost 1849. október 6-án az Újépület falánál „csak” agyonlőni tudták, mivel a felesége által becsempészet késsel a

Kik szabadon éltek-haltak

Kivégzett miniszterelnökeink

nyakát öngyilkossági szándékkal megsebezte. Emlékét a kivégzés helyén emelt Batthyány-örökmécses is őrzi. A Julius Haynau tábor-szernagy képviselte osztrák birodalom megtorlása 111 kivégzett, több száz börtönre ítélt, sokezer külföldre menekült embert eredményezett. Batthyány újrate-metése 1870. június 9-én a kiegyezés látványos megko-szorúzása volt.

Kerek ötven éve, 1958. június 16-án akasztották fel Nagy Imrét és társait. A miniszterelnök emlékét lipót-városi szobra is őrzi. Kádár János első titkár (MSZMP), Szovjetunió magyarországi helytartójának megtorlása mintegy 350 kivégzést, kö-

zel húszezer börtönbüntetés, mintegy 13 ezer internáltat eredményezett – és 193 ezer hazánkfia elmene-kült az országból. Nagy Imre újratemetése 1989. június 16-án már sejtetni engedte a későbbi rendszerváltoz-(tat)ást.

Társadalmi helyzetüktől, életútjuktól és politikai néze-teiktől függetlenül a kivég-

zett miniszterelnökeink ha-lálukkal a nemzet mártírjainak soraiba emelkedtek.

In memoriam Hornyák Tibor

Hornyák Tibor '56-os kitüntetései

'56-os kitüntetések és emlékérmék

Gyűjtemény a XVIII. kerületben

A Pestszentimrei Önálló Néprajz-, Ipar- és Helytörténeti Gyűjtemény '56-

os „emlék és érdemjel” gyűjteménye október 23-án ünnepélyes keretek közt felvette Szobonya Zoltán '56-os mártír nevét. Dr. Szobonya Zoltán 1909-ben

született Jánoshalmán, 1958 szeptemberében végeztek ki Kecskeméten. A jánoshalmi forradalmi megmozdulások egyik szervezője, majd a Forradalmi Bizottság titkáráként vezetője volt, miközben tevélegesen segítette a forradalom mélykúti szervezését is. Szobonya Zoltánnak „hajlíthatatlan életelvei” miatt kellett meghalnia.

A névfelvitelről szóló emléklapot a mártír leánya, Szobonya Csilla adta át

Jánoshalmán Kárpis Gyulának a tisztii kaszinóban rendezett ünnepségen, ahol november 4-ig tekinthető meg a XVIII. kerületi gyűjtemény

'56-os „emlék és érdemjel” kiállítás. Az alkalomra Dombrádi István szobrászművész honoráriumáról lemondva készítette el a mártír emlékérméjét, melyet az ünnepség zárásaként személyesen adott át Szobonya Zoltán leányainak, valamint egy példányban a mártír nevét viselő XVIII. kerületi '56-os „emlék és érdemjel” gyűjteménynek.

K. Gy.

Az '56-os forradalom és szabadságharc „hétköznapi” hőseiről ritkán emlékeznek meg. Ezt a „jeget” törtémost meg az '56-os Felkelők Magyarországi Szövetsége és a Rabparlament által közösen szervezett tárlat, melyet Hornyák Tibor '56-os emlékkiállítás címmel október 20-án az Újpesti Helytörténeti Gyűjteményben nyitottak meg.

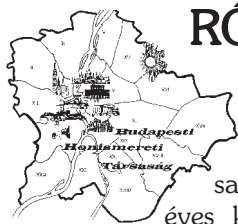
Egykor 1848 hőseivel sem tudtak mit kezdeni, ahogy 1956 hőseivel napjainkban sem. A kiállítással azonban az újpestiek saját hőseikről legalább próbálnak megemlékezni – hangsúlyozta Derce Tamás polgármester köszöntőjében. Szalay Róbert megnyitójában a sok névtelen harcos egyikének nevezte Hornyák Tibort, akit a börtönben is-

mert meg, és aki a rendszerváltás után is megalkuvásmentesen képviselte '56 eszmeiségét.

A két éve elhunyt forradalmár 1947-ben a Magyar Függetlenségi Párt újpesti elnöke volt. 1956-ban újjászervezte a pártot, 1957-ben 12 év börtönre ítélték. A rendszerváltás után íróként, politikusként tevékenykedett – pl. az '56-os Szövetség alapító elnöke volt. Két évvel ezelőtti haláláig '56-os tevékenységét nyolc hazai és külföldi kitüntetéssel (Angol Szabadságharcos emlékérem, '56-os emlékérem, Pongráz Gergely emléklakett, stb.) ismerték el, amelyekkel – egyéb dokumentumok, kiadványok és fotók mellett – a kiállításon találkozhatunk.

—gt—

RÓLUNK – RÖVIDEN

Budapesti Honismereti Társaság

Társaságunk éves közgyűlését 2008. április 30-án, az Újpesti Polgárcentrum tükörtermében tartotta. A közgyűlésen megjelenteket Breinich Gábor, a társaság elnöke köszöntötte, majd az egyesületben tízéves tagsági munkára emlékeztető emlékérmeket adta át. A közgyűlés megnyitását követően Gábrriel Tibor titkár előterjesztésében a szervezet 2007. évi közhasznúsági jelentését és a 2008. évi munkatervet vitatták meg, a helyszínen kiosztott írásbeli előterjesztés alapján.

Az előterjesztés tartalmazta a társaság múlt évi szervezeti életét – közgyűlés, ülések, bizottságok –, tartalmi tevékenységeit (a Budapesti Históriaik előadóestjei, a Mátyás király és öröksége című középiskolás fővárosi művelődéstörténeti vetélkedő előkészítése, a Városunk c. periodika kiadása, a Budapesti Helytörténeti Emlékkönyv III. kiadása és a IV.

kötet előkészítése, a Budapesti Helytörténeti Portál üzemeltetése, a Komárom „vármegyei” szakmai tanulmányút, jótékonysági bál a Honismeret folyóirat megsegítésére), valamint mindezek finanszírozási hátterét. Felhívta a figyelmet a pályázati lehetőségek beszüklésére, mely a jövőben az egyesület munkájának eredményességét veszélyeztetheti.

A szóban is kiegészített közhasznúsági jelentés elfogadását követően dr. Sütő Józsefné, az Ellenőrző és Számvizsgáló Bizottság elnöke éves ellenőrzésük tapasztalatairól számol be. A bizottság megállapította, hogy a könyvelés rendezett, elszámolási adatai megbízhatóak és a társaság 2007. évben is a jóváhagyott Alapszabálya szerint működött. Az előző évhez képest 50 százalékkal csökkenő pályázati támogatások miatt az egyesület felhasználta a korábbi években képzett pénzügyi tartalékait.

Köszönet támogatóinknak

A Városunk mostani számának megjelenését pályázati támogatásával segítette: Budapest I. kerület Budavári Önkormányzat, Belváros-Lipótváros Budapest Főváros V. Kerület Önkormányzata, Budapest Főváros XI. Kerület Újbuda Önkormányzata, Budapest Főváros XIII. Kerületi Önkormányzata, Budapest Főváros XVI. Kerületi Önkormányzata, Budapest Fővá-

ros XIX. kerület Kispest Önkormányzata. A tevékenységünkkel rokonszenvezők által felajánlott adó 1 százalékok (idén 55.639 forint) és az írásaikat ellenszolgáltatás nélkül felajánló szerzőink jelentős mértékben hozzájárultak a 2008. évi számaink megjelenéséhez.

Támogatásukat ezúton is köszönjük.

**Budapesti
Honismereti Társaság**

Budapesti Honismereti Társaság

Székhely:
1043 Budapest,
Berda József u. 48.
(Újpesti
Helytörténeti
Gyűjtemény)
Tel.: 370-0652
Fax: 230-5475
E-mail:
bpht@upcmail.hu
Weblap:
www.bpht.hu

Ezt követően Szöllősy Marianne, az Újpesti Helytörténeti Gyűjtemény vezetője „Egy kerületi virtuális múzeum” címmel bemutatta az újpesti helytörténeti gyűjtemény kiállítóterében számítógépen megtekinthető kerületi virtuális múzeumot. Ismertette annak szerkezetét, majd a kivetítő ernyőn betekintést adott egy-egy részébe, ahol a jelenlévők előben láthatták a képekkel, magyarázó szöveggel, archív hangos híradórészletekkel gazdagított „látlatot”.

Budapesti Históriaik

A Budapesti Honismereti Társaság Budapesti Históriaik c. előadóest-sorozatát minden hónap első szerdai napján, du. 5 órai kezdéssel Budapest Főváros Levéltára földszinti konferenciatermében tartjuk (Budapest, XIII. ker., Teve u. 3–5.). Ezek nyilvánosak, belépődíj nélküliek, minden érdeklődőt szeretettel várunk.

Október 1.

– *A múzeumkert története* – Előadó: Debreczeni-Droppán Béla muzeológus

– *Műhely: A Rákosfalvai Helytörténeti Klub tevékenységéről* – Előadó: Paszabi János klubtitkár

November 5.

– *Karacs Teréz és a 19. századi nőnevelés* – Előadó: Karacs Zsigmond történész

– *Műhely: A Klauzál Gábor Társaság tevékenységéről* – Előadó: dr. Simor Antal, a társaság tagja

December 3.

– *A Ráday Gyűjteményről* – Előadó: Kovácsné Pázmándi Ágnes könyvtáros

– *Műhely: A Pestújhelyi Pátria Közhasznú Egyesület tevékenységéről* – Előadó: Báder György, a társaság alelnöke

Miért nézzem meg a

www.bpht.hu-t?

Mert a Budapesti Helytörténeti Portálon
találom meg:

- a legfrissebb fővárosi helytörténeti híreket;
- a Kapcsolódó oldalak menüpontjában a legrovidebb utat a hazánkban kiadott történettudományi, levéltári, hadtörténeti, irodalom- és nyelvtörténeti folyóiratokhoz, múzeumokhoz, könyvtárakhoz, magyar elektronikus újságokhoz, honlapokhoz;
- a legtöbb információt a fővárosi és kerületi helytörténettel foglalkozó civil szervezetekről, közgyűjteményekről;
- a Városunk összes eddig kiadott számát és repertóriumait;
- a legfrissebb fővárosi helytörténeti bibliográfiát.

Csak ezekért!

Mátyás király örökségétől a múzeumkert történetéig

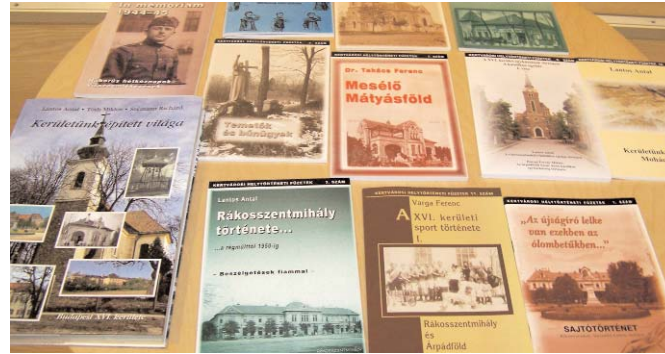
Budapesti Históriaik előadástjei a főváros levéltárában

A Budapesti Honismereti Társaság Mátyás király és öröksége címmel április 2-án emlékülést tartott – a Honismeret Napja alkalmából egyben Bél Mátyásra is emlékezve. A téma iránti érdeklődést jelezte, hogy a „törzshallgatók” mellett középiskolási diákok és tanárok is szép számmal voltak jelen. Buda reneszánsz kori régészeti emlékeiről **Bencze Zoltán**, a BTM középkori osztályának vezetője tartott előadást. Rekonstrukciós rajzokon, térképeken pontosította több középkori köz- és magánépület, történelmi esemény színhelyét. Mátyás budai könyvtáráról és előzményeiről **Földesi Ferenc**, az OSZK Kézirattára vezetője számolt be. Újszerű megközelítésben mutatta be **Vitéz János** váradi püspök, majd esztergomi érsek szerepét a Hunyadi fiúk nevelésében, az „akadémikus élet” megteremtésében, a főpapi, majd budai könyvtár létrehozásában. Nagy érdeklődést keltett a corvinák eredetének, készítésének és sorsának ismertetése során előadásával. Mátyás király

városának – az 1950 utáni XII. kerület, a mai Hegyvidék 1940 utáni hivatalos elnevezése volt – korabeli emlékeit mutatta be **Balázs**

kálpatrióták, a „hollós gazdák” sokrétű hagyományörző tevékenységét.

A májusi összejövetelük előadója **Lantos Antal** hely-

XVI. kerületi kiadványok a Budapesti Históriaikon

Attila, a Hegyvidéki Helytörténelmi Gyűjtemény történelmi-muzeológusa. A hegyvidéki források (Városház, Béla király kútja, Svábkút) szerepéről Buda vízellátásában, a nyéki vadászkastélyról, a budaszentlőrinci pálos kolostorról és a Mátyás király városa elnevezésű kerület létrehozásáról beszélt. A záró előadásban **Takács Ferenc**, helytörténész Mátyásföld létrejöttéről, a környékhez kötődő Mátyás-legendákról, a királyi vadaskert helyéről adott tájékoztatást és ismertette a mai lo-

történész a mai XVI. kerület területén volt középkori falvak történelmi emlékeit mutatta be. Levéltári dokumentumok, temető-feltárások és régészeti ásatások tükrében ismertette a korabeli Cinkota és Rákosszentmihály lakóinak életét, a birtokviszonyoktól és -viszályoktól kezdve a temetkezési szokásokig. Ezt követte a Corvin Művelődési Ház igazgatója **Benkó László** tájékoztatója a Corvin Honismereti és Helytörténelmi Klub tevékenységéről, a kerületi sokrétű hagyományörzési formákról, az „időutazás”-tól az ifjúsági vetélkedőig, az önkormányzati támogatással megjelenő kiadványokig, kiállításokig.

Júniusi előadástjükön **Szabó Ivett** az Angyalföldi Helytörténelmi Gyűjtemény vezetője ismertette a XIII. kerület vízisportjának eseményekben gazdag történetét, a klubok, egyesületek működését, híres versenyzőit, sportszervezőit Széchenyitől Eötvös Lorándon át a vízicserkészekig... Utána a soroksári Grassalkovich Kör elnöke, **Román János** a soroksári helytörténelmi és városvédelmi munkáról adott tájékoztatást.

Bemutatta a még meglévő régi épületeket, beszámolt a helyi szervekkel folytatott vitákról ezek megmentése érdekében. Külön hangsúlyozta a fiatalokkal való foglalkozás szükségességét, a lokálpatrióta nevelés fontosságát, és bemutatta a körül kiadott könyveket.

Október elsején a Magyar Nemzeti Múzeum kertjének történetét **Debreczeni-Dropán Béla**, az MNM muzeológusa vázolta fel. Az 1802-ben alapított múzeum mai épületét 1846-ban fejezték be, kertjét ekkor még egy oldalon kerítés, máshol csak deszkapalánk határolta. Az első parkosítási terv 1853-ban készült el, vasrácsos kerítését **Ybl Miklós** tervezte (1860). Több országos jelentőségű társadalmi és politikai gyűlés színhelye, szobrai a nemzet nagyjainak állítanak emléket... Rákossalva történetét és a Rákossalvai Helytörténelmi Klub tevékenységét **Paszabai János** klubtitkár ismertette. A klub tagjai előadásokkal, koszorúzásokkal, stb. ápolják a zuglói városrész történelmi múltját.

Tóth József

Tabáni füzetek

A Mátyás jubileumhoz kapcsolódik a Tabáni füzetek 5. száma, Tabáni reneszánsz körkép címmel. A 16 oldalas, A/5-ös formátumú kis füzet a Budavári Művelődési Ház Tabán Múzeuma kiállításának – május 16. és december 31. között tekinthető meg – és a megnyitóval egyidejűleg tartott konferenciának állít emléket.

Tárlatuk anyagát a Budapesti Történelmi Múzeum tabáni régészeti ásatásainak reneszánsz kori leletei alkotják. A kiadványban a konferencia előadásai kerültek dokumentálásra: **Aczél László Zsongor** OSPPE Mátyás király és a pálosok kapcsolatáról, **Papp Adrienn** a középkori Alhévízről, **Kovács Eszter** a Mátyás-kori Tabán mindennapjairól, **Tóth Anikó** a budai Vár középkori királyi kertjeiről számolt be röviden.

Megemlékezések a Kossuth Szövetségnél

A Kossuth Szövetség november 3-án, 15 óra 30-kor a Kossuth Mauzóleum (a Fiumei úti Nemzeti Sírkertben) előtti gyertyagyújtásra várja a Kossuthról megemlékezni akarókat. November 14-én 15 órakor az MTA könyvtárában a reformkor nagyjairól (Széchenyi, Batthyány, Kossuth, Deák) emlékeznek meg.

Centenárium program

A Wekerle-telep ünnepe

A Wekerle-telep Kispest, a főváros, és az egész ország büszkesége, igazi hungaricum. Százéves születésnapjának méltó ünneplése ezért közös ügyünk, amelyre határon belül és határon túl is büszkék szeretnénk lenni.

Az eseménysorozat részben új elemekre épül, de a hagyományos programokat (Wekerlei Napok, Wekerlei Székelykapu-Futás, Wekerlei Székelykapu Napok) is a centenárium jegyében rendezzük. Ez utóbbiak ünnepi formát öltenek, és tudatosan hivatkoznak a centenáriumi ünnepség-sorozathoz való tartozásra.

Kiemelt jelentősége van egy eljárási folyamat elindításának, melynek sikeres bevégzése után a Wekerle egységes műemléki védettséget élvez majd. Ennek eredményeként díszkivilágítást kapnak egyes épületek (Zrumeckzy-kapu, katolikus templom), ismertető-, üd-

vözlő- és emléktáblák, valamint egységes telepi, belső információs és irányító táblarendszer segítik a tájékozódást; megszépülnek Wekerle-telepi terek is.

A kerületi és a wekerlei kiállítótermekben, továbbá a szabadtéren a teleppel és a centenáriummal kapcsolatos kiállítások váltják egymást. Három kiadvány megjelentetése is gazdagítja a programot. Helyi jelentőségű, és országos programokat érintő sporteseményeket is rendezünk. Rendszeresen működik majd a Wekerlei Pódium, a telep kulturális szalonja és a Wekerlei Filmklub.

Különleges, egyedi programokat is terveztünk, mindkettő óriási sikerrel zárult: művelődéstörténeti játszótér – „100 éve játszották”; az „István a király” élő előadása.

A centenáriumi program az ősz folyamán csúcsonyul

A Zrumeckzy-kapu a '20-as évek elején

ki. Szeptemberben nemzetközi tudományos ülésszak értékelte az építészeti örökséget, és vont mérleget arról, miként sáfárcodtunk a ránk hagyott kincssel. A XVII. Wekerlei Napok mintegy előkészítője volt az október-novemberi események sorozatának. Ennek négy kiemelkedő eleme: a Wekerlei Életfa felállítása; centenáriumi

ünnepi istentisztelet; Wekerle Sándor szobrának felállítása; ünnepi műsor egy fővárosi színházban. Az egy éven át tartó centenáriumi eseménysorozat keretében a wekerleiek egy már régóta dédelgetett álma valósulhat meg 2008 novemberében: szobrot állítanak Wekerle Sándornak.

N.T.

Pest város szépítője

József nádorra emlékeztek

A Jászok Egyesülete és a Budapesti Honismereti Társaság május 8-án Pest város szépítőjéről, a jászok főkapitányáról, József nádorral emlékezett meg a nádor lipótvárosi szobrának koszorúzásával, majd a pesti „Vármegyeházán” egy előadással.

Az V. kerületi József nádor téren álló, 1869-ben készült József nádor szobor elé Dobos László, a Jászok Egyesületének ügyvivője, Dávid Sándor jász főkapitány és Gábor Tibor, a Budapesti Honismereti Társaság titkára helyezte el az emlékezés koszorúit. Utóbbi hangsúlyozta, hogy a társaság nem

a Habsburg főherceg, hanem Pest város Szépítési Bizottsága létrehozója, a magyar katonatisztek képzését lehetővé tevő Ludovica megteremtője, a Magyar Tudományos Akadémia és a Magyar Nemzeti Múzeum mecénása, stb. szobrát jött el koszorúzni.

A koszorúzást követő előadás (József főherceg-nádor, a jászok főkapitánya és főbírája) során a Pest megyei Megyeháza II. emeleti klubterme zsúfolásig megtelt.

József nádor és családja emlékét a budai Vár nádori kriptája is a mai napig kegyelettel őrzi.

Albertfalvi Miűjság

Második évfolyamát éli egy civil közéleti lap, az Albertfalvi Miűjság. Az interneten is elérhető lapot tíz oldalra, egyszerű nyelvezettel adja ki az Albertfalvi Községi Ház, szerkesztője a városrész egyik újságíró, helyi patriótája, Sarkadi Nagy Emília.

Sachsenfeld (Albertfalva) pecsétje 1825-től

Az esztétikus külsejű helyi újság az albertfalvaiakat érintő kulturális, oktatási, képzőművészeti információk mellett helytörténeti írásoknak is teret ad. Májusi számukban Belezna Andor az 1828-ban alapított iskolájuk (Albertfalva község első elemi iskolája) és jogutódja, a Petőfi Sándor Általános Iskola történetét ismerteti. De itt találkozhatunk a kerület nyári

renewals táborának programjával, melynek vezetője Takó Zsuzsanna volt. A június 3-ától és 8-ig tartó Albertfalvi Napok programjai között tallózva két helytörténeti eseménnyel is találkozhattunk: Albertfalva ízeivel a Vakvarjú vendéglő és sörkert, a városrész történeti múltját bemutató tárlat-vezetéssel az Albertfalvi Helytörténeti Gyűjtemény és Iskolamúzeum várta a kerületi érdeklődőket. A gyűjteményben két időszakos kiállítás is van: 2008 a Biblia éve elnevezéssel egy biblia- és könyvtörténeti, valamint a 180 éves az albertfalvi Petőfi Sándor Általános Iskola címmel egy archív fotókat bemutató tárlat.

Fővárosi középiskolások vetélkedője

Mátyás király és öröksége

A Budapesti Honismereti Társaság Mátyás király és öröksége címmel művelődéstörténeti vetélkedőt szervezett a fővárosi középiskolák tanulói számára. A vetélkedő elődöntőjének feladatfüzetét és döntőjének kérdéseit a társaság tagjai dolgozták ki: *Bogyirka Emil, Gaál Károlyné, Gábel Tibor, Gавлиk István, Karacs Zsigmond,*

pat vehetett részt, 160 és 201 pont közötti eredménnyel. Felkészülésüket a Városunk 2008/2., Mátyás emlékszám és a társaság áprilisi Mátyás-emlékülésén elhangzottak is segítették.

A fővárosi vetélkedő döntőjét április 25-én (pénteken) 10 órai kezdéssel Budapest Főváros Levéltára földszinti konferenciaterm-

nára oklevelet kapott részvételéről és egy kötetet a Budapesti Helytörténeti Emlékkönyv III. című könyvből. A negyedik helyezett diákcsoport mindhárom tagja a Budapesti Helytörténeti Emlékkönyv teljes sorozatát (I-IV. kötet) vehette kézhez, valamint a Kossuth Szövetség által felajánlott könyveket. Az első három helyezett csapat minden diákja szintén a Budapesti Helytörténeti Emlékkönyv teljes sorozatát kapta meg, valamint Budapest Főváros Levéltára értékes adományát, a fővárosi levéltár kiadásában megjelent öt-öt könyvet. Az átadott könyvjutalmak összértéke 300 000 Ft volt.

A vetélkedőre készített plakátok a levéltárban

A fővárosi döntő résztvevői

Róbert Péter és Tóth József. A 22 A/4-es oldal terjedelmű – 11 kérdéscsoportot és a javasolt irodalomjegyzéket tartalmazó – feladatfüzetet a Budapesti Helytörténeti Portálról (www.bpht.hu) tölthették le a diákok.

A társaság március végén az összes felkészítő tanárt kiértékelte diákjaik eredményeiről és a feladatfüzet helyes megoldásainak elérhetőségi helyéről. (A már említett honlap híroldaláról.) A fővárosi döntőn 24 diákcso-

port tartották – a vetélkedőre érkezők itt az elődöntőre benyújtott Mátyás-plakátjaikból készült kiállítást is megtekinthették.

Maga a döntő tíz feladtból állt, az egyes kérdésekre adott válaszok értékelését követően egy kivetített táblán a diákcsoportok tagjai folyamatosan tájékozódhattak addig elért pontszámokról, más csapatok eredményeiről.

Az eredményhirdetésen minden diák és felkészítő ta-

Az országos döntőbe bejutott csapatok

Helyezés	Küldő iskola neve	Felkészítő tanár neve	Diákok neve	Elért pontszám
1.	Budai Ciszterci Szent Imre Gimnázium	Illyés Erika	Pálffy András, Petrik Gergely, Simonkay Márton	132
2.	Szilágyi Erzsébet Gimnázium	Horváth Csaba	Kránicz Bence, Nagy Kristóf, Varga Dániel	127
3.	Balassi Bálint Nyolc-évfolyamos Gimnázium	Molnár Zsolt	Horváth Gábor, Pál Roland, Szabó Melinda	127

Mátyás király budai udvara

A budavári Városháza aulájában október 28-án Váralljai Csocsány Jenő Mátyás király budai udvara címmel tart előadást. A rendezvényt a Magyar Történelmi Szalon Országos Szövetség és a Budavári Lakosok Szövetsége a Mátyás jubileum alkalmából szervezi. Érdekes,

izgalmas kérdésekre is választ kaphatnak azok, akik részt vesznek ezen: Milyen volt a Csonkatorony? Hogy nézett ki Mátyás király csillagvizsgálója, vagy a 390 méteres budavári gyilkoslyosó? Merre esett Beatrix királyné lakosztálya és milyen volt a hálószobája?

Jubileumi emlékérmek átadása

A Budapesti Honismereti Társaság közgyűlésén a tízéves egyesületi tagságuk elismeréseként jubileumi emlékérmeket adtak át. A törzstagsági emlékérmeket *Fenesi Ferenc, Gönczi Ambrus, Krizsán Sándor, Nagy Lajos, Kato- na Lucia, Szabó Z. Tamás* kapta meg.

Utcanév-történetektől Vakár Tiborig

Helytörténeti előadások az Aranytízben

A Belvárosi Helytörténeti Klub Aranytíz-beli rendezvénysorozatán október 30-án Mészáros György város-történész, Utcanév-történetek – A Nádor utcától a Falk Miksa utcáig címmel tart előadást.

Az egykori, a 19. század eleji Újváros a régi Váci kapu előtti Duna-part homokos vízenyős területén alakult ki. Az első utcanévek német elnevezések voltak. A Nádor utca vonalában épült házakat csupán tulajdonosuk és telekszámuk után ismerjük, Az utcanév későbbi keletkezésű. 1805-ből ismert az első név, Wind gasse, azaz Szél utca, vagy, Auf Dem Nedue-Bau azaz az Újépület felé nevet visel-

te. Majd a megépült Tigris szálló után Tiger gasse volt. 1847-ben az elhunyt József nádor tiszteletére Nádor utca lett. Hivatalosan a Főváros Közmunkák Tanácsának 1874. évi utcanév elnevezésekor kapta a Nádor nevet, amelyet mai napig is öröközünk.

Időközben előkerült dokumentumok szerint és a hatvanas évektől, hivatalos döntés tanúsága szerint volt Haynau gasse, később Münnich Ferenc utca is.

Az utca vonala, lényegében a mai Nádor utcát magába foglalva a Szent István körútig terjedt. Ennek északi szakasza a Falk Miksa utca...

A klubban november 27-én Vízy László emlékszik

meg Vakár Tibor építész, grafikusról, a klub egykori munkatársáról.

Gyergyószentmiklóson, 1908-ban született Vakár Tibor. A Gyergyói havasoktól a Lipótvárosig, így jellemezhető életútja. Az Akadémia utca 11. számú, neoreneszánsz stílusú házban lakott élete végéig. Erdélyből családja az első világháború idején költözött Budapestre. Középiskolába az egykori Pesti Főreálba (ma Eötvös Gimnázium) járt, majd a Műegyetemen építész-mérnöki tanulmányai következtek. Fővárosi és V. kerületi tervei közül a Roosevelttér rendezése és a Városháza dísztermének kialakítása fűződik nevéhez.

Akadémiai utcai lakása a régi emlékek tárháza volt. Város-történeti munkánk során a lakóház pusztulásáról írt irodalmi ihletésű sorokat. A főváros szoboremlékeinek könyvét a szemtanú hitelességével méltatta, és kiegészítette emlékeivel. Magyar Nemzet-beli cikksorozata – Egy építész vázlatkönyvéből – ma is gondolkodásra készíthet. Egyike volt azoknak, aki a Lipótváros 200. évfordulóján tartott megemlékezésen részt vett az Aranytízben.

Számos kitüntetés közül legbüszkébb volt a Műemlékvédelemért plakettre. Századik születésnapja tiszteletére a Kulturális Örökségvédelmi Hivatalban életművét kiállításon mutatták be. Az előadást kísérő kiállításon Vakár Tibor rajzait, leveleit és könyveit láthatjuk.

Vízy László

A Dr. Kresz Mária Alapítványt 1991-ben alapították, a következő évben kezdődött meg egy értékmentő munka, melyet Kresz Mária „hagyatékeként” emlegetünk. 2003-ban közhasznú szervezetnek minősítette az alapítványt a Fővárosi Bíróság.

Helyet 17 éve a Pipitér óvoda Csinszka utcai épületében kaptunk. Elsősorban módszertani központként a népi fazekasság oktatása és megismertetése a célunk, valamint a népi hagyomá-

Fazekas központ Cinkotán

Dr. Kresz Mária Alapítvány

nyok továbbadása az ifjabb nemzedékeknek. Akkreditált képzéseink, pedagógus továbbképzésünk van, és részt veszünk a népi játék és kismesterségek oktatója képzésben. Kézműves mesterségekben – fafaragás, gyöngyfűzés, nemezelés, kosárfonás – szervezünk szakköröket, tá-

borokat felnőtteknek, gyerekeknek szakköröket, tanórán kívüli foglalkozásokat tartunk, a családokat a jeles napokhoz kötődő kézműves foglalkozásokkal várjuk nyílt napjainkon. A tanórán kívüli csoportos foglalkozások keretében az elmúlt években a XVI. kerületi Önkormányzat Képviselő Testületének Kulturális és Sport Bi-

zottsága révén majdnem minden önkormányzati fenntartású általános iskola eljutott hozzánk.

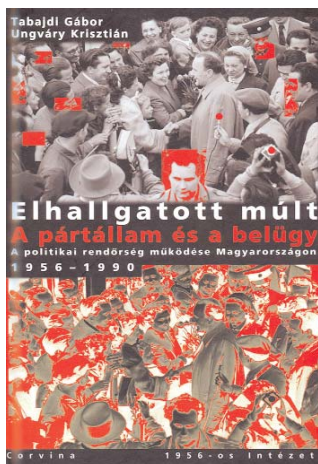
Kovács Péter polgármester bejelentette, hogy az alapítvány tevékenységére a Vidámvásár u. 72-ben lévő volt Községháza (Kulturház) jelenleg még nem a kerület tulajdonában levő épületét választották ki, és a tulajdonviszonyok rendezése után rendelkezésére bocsátják.

Nagy jelentőséget tulajdonít az önkormányzat a Fazekas Központ Cinkotára költözésének. Egy kulturális és turisztikai központ létrehozását tervezik a cinkotai evangélikus műemlék templom, a katolikus műemlék jellegű templom, a Tájház és az említett Községháza bevonásával. Ebben tökéletes helye lenne a Cinkotáért Közhasznú Egyesülettel egy épületben lévő Fazekas Központnak.

Dr. Kresz Mária Alapítvány

Reneszánsz Pünkösdi Mátyas földjén

A Dr. Kresz Mária Alapítvány és a Corvin Mátyás Gimnázium és Műszaki Szakközépiskola május 11-én Reneszánsz Pünkösdi Mátyas földjén címmel a XVI. kerületi Mátyás király téren egész napos programot szervezett. Az érdeklődőket reneszánsz színpadi műsor és táncház, a IV. Országos Fazekas Inasverseny, kézműves vásár, mesterségek bemutatói és közönség-foglalkoztatás, játékszínházak, népi sportjátékok várták. A színpadon fellépett a Mare Temporis Történelmi Hagyományokért Alapítvány, valamint igricek, bábosok...

A Kádár-korszak belső elhárításának eddig szinte ismeretlen, legteljesebb összefoglalóját adja *Tabajdi Gábor* és *Ungváry Krisztián* közös munkája, az *Elhallgatott múlt – A pártállam és a belügy A politikai rendőrség működése Magyarországon 1956-1990*.

Elhallgatott múlt

A pártállam és a belügy 1956–1990

1956–1990 alcímű kötete, amely az 1956-os Intézet és a Corvina Kiadó gondozásában jelent meg.

Tabajdi Gábor politikatörténész, szakterülete a magyarországi szocializmus, a szovjet megszállás időszaka. Ungváry Krisztián a második világháború és az utána következő fél évszázad állambiztonsági ügyeinek kutatója. Történész szempontból is kifogástalan lábjegyzetelés, irodalomjegyzék, rövidítések jegyzéke és névmutató teszi hosszú időre kikerülhetlenné könyvüket a témakör kutatói, az érdeklődők és az

érintettek számára egyaránt.

Nem az úgynevezett ügynökök, de a kádári belbiztonság valódi irányítói és felelősei szerepelnek itt oldalról oldalra. Láthatjuk arcukat, olvashatjuk életrajzukat. A politikai rendőrség irányítói és parancsnokai szervezeti egységeként csoportosítva jelennek meg. Hiteles kép tárul elénk politikai megrendelőikről is, Kádár Jánosról, a KB-titkárokról, a belügyminiszterekről, az MSZMP KB osztályvezetőiről, stb.

A „legvidámabb barakk” életének rejtett közegét az egyéni tragédiák tömegét

bemutató esttanulmányokkal vázolják elénk. A felvultatott tettesek és áldozatok egy része még napjainkban is élő személy. Külön fejezetben foglalkoznak az állambiztonsági munka eszközeivel és módszereivel, gyári elhárítással, koncepciók ügyekkel, a katolikus egyház megtörésével, március 15-ével, a hétfői szabadegyetemmel, a Dialógus mozgalommal, a rendszerváltás alatti átmentésekkel, belügyi botrányokkal.

Könyvük dokumentálja, hogy az elnyomó apparátus a rendszerváltásig az állampárt teljes ellenőrzése alatt működött, vezetői az egykori ÁVH-sok, majd tanítványaik voltak.

gábrriel

Tárlatvezetés közben – Szöllősy Marianne gyűjteményvezető

Az Újpesti Torna Egylet (UTE) és az Újpesti Helytörténeti Gyűjtemény közös, UTE az olimpiákon című időszakos kiállítását június 1-jén *Belán Beatrix* újpesti alpolgármester az Ady Endre Művelődési Központban nyitotta meg, díszvendégei *Dömötör Zoltán*, *Gyarmati Rezső*, *Rejtő Ildikó* olimpiai bajnok, és *Berki Krisztián* Európa-bajnok volt.

Sporttörténeti kiállításuk legértékesebb darabjai (1926-os és 1945-ös emlékérmék, a XI. Berlini olimpia dossziéja, a vízipólósok bronz babérkoszorúja, ezüst

serlegek, Kutasi György 1956-os sapkája) a központi helyen álló vitrinben voltak elhelyezve. Egy másik vitrinben olimpiai kítűzőkkel, fogadalomtételek szövegével, olimpiai ismertető füzetekkel – 1972, 1976, stb. – találkozhattunk. A „falakon” Archiv fotók, oklevelek, sporteszközök teremtették meg az olimpiák hangulatát. A kiállítás kurátora *Szöllősy Marianne*, az Újpesti Helytörténeti Gyűjtemény vezetője volt, a látványtervet *Gelléri István* alkotta meg. Tárlatukat augusztus végéig lehetett megtekinteni.

Angyalföldi Helytörténeti Gyűjtemény

Az 1985-től működő Angyalföldi Helytörténeti Gyűjtemény (Váci út 50.) Budapest XIII. kerületének „múzeuma”, a négy nagy kerületrész – Angyalföld, Újlipótváros Vizafogó és a Margitsziget – helytörténeti dokumentumait és tárgyananyagát gyűjti és mutatja be a legrégebb időktől napjainkig. Feldolgozza a kerület történetét régészeti emlékek alapján a római kor előtti időktől kezdődően. Állandó kiállításokon életszerű enteriőrök,

korabeli fotók és tárgyak szemléltetik a kerület történetét. Látható egy munkáslakás, cipésműhely-szükséglakás, hatvanas évekből szobabelső-részlet és egy iskolarészlet. Múzeumi foglalkozásaikon az iskolás korosztály interaktív formában, szórakozva szerezhet helytörténeti és egyéb ismereteket. Az épület földszintjén és galériáján rendezett időszakos kiállítások témái között aktuális események, évfordulók szerepelnek.

Múzeumok éjszakája Angyalföldön

Az Angyalföldi Helytörténeti Gyűjteményben június 21-én, a Múzeumok Éjszakáján belépők a váci úti gyárak történetét bemutató tárlatot és a 60-as, 70-es évek tárgyaiból egy retró-

kiállítást tekinthettek meg. Folyamatos retróbüfé, este 6 órától Angyalföldi filmkockák címmel archív filmek vetítése, este 8 órától hajnalig retróslágerek színesítették programjukat.

Tabáni Helytörténeti Gyűjtemény és Dokumentációs Központ

(szakmai besorolás nélkül)
Vezető: Jankóné Pajor Ildikó,
tel.: 201-7093, cím: 1013 Bp.,
Döbrentei u. 9., nyitva: Sze, P, Szo:
14–18, V: 11–18 óra

Óbudai Múzeum és Könyvtár

Vezető: Népešy Noémi,
tel.: 437-8682, 388-2534,
tel./fax: 250-1020 cím: 1033 Bp., Fő
tér 1., nyitva: K–V: 10–17 óra

Újpesti Helytörténeti Gyűjtemény

Vezető: Szöllősy Marianne, tel.: 370-
0652, cím: 1043 Bp., Berda J. u. 48.,
nyitva: K–P: 10–17, Szo: 10–14 óra.

Ferencvárosi Helytörténeti Gyűjtemény

Vezető: Gönczi Ambrus,
tel.: 218-7420, cím: 1092 Bp.,
Ráday u. 18., bejárat az Erkel utcából,
nyitva: K–P: 12–18,
Szo: 10–14 óra.

Kőbányai Helytörténeti Gyűjtemény

Vezető: Bihari József,
tel.: 261-5569, cím: 1102 Bp.,
Halom u. 37/b., nyitva: H, K, Sz, P:
10–14, Cs: 14–18 óra.

Alberfalvi Helytörténeti Gyűjtemény és Iskolamúzeum

Vezető: Beleznay Andor,
tel.: 208-6635, cím: 1116 Bp., Pentele
u. 8., nyitva: K és Cs: 16–18 óra.

Etele XI. kerületi Helytörténeti Gyűjtemény

Vezető: Dr. György Lajosné,
tel.: 365-6126, cím: 1117 Bp., Erőmű
u. 4., nyitva: Sze: 15–18 óra.

Hegyvidéki Helytörténeti Gyűjtemény és Galéria

Mb. vezető: Balázs Attila,
tel.: 457-0501, cím: 1126 Bp.,
Beethoven u. 1/b., nyitva: K, Cs, P:
10–18 óra.

Angyalföldi Helytörténeti Gyűjtemény

Vezető: Szabó Ivett, tel.: 349-1501,
cím: 1132 Bp., Váci út 50., nyitva:
K–Cs: 11–17, P: 9–16 óra.

Zuglói Helytörténeti Műhely

(szakmai besorolás nélkül)
Vezető: Erden-Vörös Emese,
tel.: 251-1910, cím: 1145 Bp., Uzsoki
u. 57., Tetőtér, nyitva: H: 14–17, Cs:
10–13 óra.

Rákospalotai Múzeum

Vezető: Mojzes Ildikó, tel.: 419-8216,
cím: 1158 Bp., Pestújhelyi út 81.,
nyitva: K, Cs, Szo: 10–14,
Sze: 14–18 óra.

Erdős Renée Ház Muzeális Gyűjtemény és Kiállítóterem

Vezető: Ádám Ferenc, tel.: 256-6062,
258-4693, fax: 256-9526, cím: 1174
Bp., Báthory u. 31., nyitva: K–V:
14–18 óra.

XVIII. Kerületi Pedagógiai Intézet és Helytörténeti Gyűjtemény

Vezető: Frank Gabriella,
tel.: 295-0877, cím: 1181 Bp.,
Kondor Béla sétány 10.,
nyitva: H–Cs: 10–15 óra.

Kispesti Helytörténeti Gyűjtemény

Vezető: Siklós Zsuzsa, tel.: 281-1619,
cím: 1191 Bp., Fő u. 38., nyitva: K–P:
14–18, Szo: 10–14 óra.

Pesterzsébeti Múzeum

Vezető: D. Udvarny Ildikó, tel.: 283-
1779, cím: 1203 Bp., Baross u. 53.,
nyitva: K–Szo.: 11–17 óra.

Csepeli Művelődési Központ Helytörténeti Gyűjteménye

Vezető: Maár Katalin,
tel.: 06-70-383-4287, 06-70-383-4288,
cím: 1213 Budapest,
Szent István út 230.,
nyitva: H–Cs: 10–15 óra.

Budafok Barlanglakás Emlékmúzeum

Vezető: Garbóci László,
cím: 1222 Bp., Veréb u. 4.,
(Kulcs a Mező u. 52. sz. alatt,
Lakatos családnál)

Soroksári Helytörténeti Gyűjtemény

Vezető: Sasvári Ilona,
tel.: 287-3057,
mobil: 06-20-226-4043
cím: 1238 Bp., Szitás u. 105., nyitva:
Sze, P: 14–18 óra, K, Cs: 10–14 óra.

Budapest történetének válogatott bibliográfiája XXVII.

Zolnay Vilmos (1890-1984): Járom a pesti utcát / a bevezetőt írta Saly Noémi ; a szövegeket vál. Buza Péter ; a jegyzeteket kész. és a képeket vál. Fodor Béla ; [közread. a] ... Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár. – Budapest : Bp-i Városvédő Egyesület : FSZEK, 2008. – 215 p. : ill. ; 17 cm. – (Budapest könyvek / Budapesti Városvédő Egyesület)

Rendszerváltás és Kádárkorszak / szerk. Majtényi György és Szabó Csaba. – Budapest : Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára : Kossuth, 2008. – 582, [1] p. : ill. ; 24 cm

Kelecsényi László (1947-): Mozizó Budapest : 111 év a pest-budai mozgókban. – Budapest : Holnap, cop. 2008. – 148, [1] p. : ill. ; 23 cm. – (Mesél a város)

Hild József építésze : tanulmányok az építész halálának 140. évfordulóján rendezett konferencia anyagából / [szerk. Maróty Katalin]. – Budapest : Terc, cop. 2008. – 228 p. : ill. ; 29 cm

Monogramos házjelek / közrem.: Buza Péter et al. – Budapest : Tandem Graf. Stúdió, [2008]. – 143 p. : ill. ; 13 cm. – (Anno / Tandem Grafikai Stúdió)

A budapesti rákoskeresztúri izraelita temetőben nyugvó jeles személyek adattára / Tóth Tamás. – Szeged : Tóth T., 2007. – 49 p. ; 24 cm

Déry Attila (1954-): Józsefváros : VIII. kerület. – [Budapest] : Terc, cop. 2007. – 491 p. : ill. ; 30 cm. – (Budapest építészeti topográfia ; 4.)

Perczel Anna (1942-): Védtelen örökség : lakóházak a

zsidó negyedben / Lábass Endre fotóival. – [Budapest] : Városháza, cop. 2007. – 449, [2] p. : ill., részben színes ; 24 cm. – (A város arcai)

Sentényi Barna : A 150 éves Eötvös József Gimnázium története : az iskola sportéletének története. – [Budapest] : Reáltanoda Alapítvány, 2007. – 223 p. : ill., részben színes ; 24 cm

A 90 éves Csili / szerk. Várhalmi András. – [Budapest] : Csili Művelődési Központ, 2008. – 164 p. : ill. ; 25 cm

Az Ikarus évszázados története / Gerlei Tamás, Kukla László, Lovász György. – Budapest : Maróty, 2008. – 351, [1] p. ; 30 cm

Zuglói barangolások : szobrok, emléktáblák, emlékművek Budapesten, a XIV. kerületben / kész. Mol-

nár Attila. – [Budapest] : [Magánkiad.], 2008. – [2], 102 p. : ill. ; 21 cm

Bános Tibor (1933-): A pesti kabaré 100 éve, 1907–2007. – [Budapest] : Vince K., cop. 2008. – 223 p. : ill., részben színes ; 25 cm

Gyáni Gábor (1950-): Budapest – túl jón és rosszon : a nagyvárosi múlt mint tapasztalat. – Budapest : Napvilág, 2008. – 203 p. : ill. ; 18 cm

Kapolka Gábor : Séták a 6-os villamos vonalán : Budapest = Walks along the Great Boulevard / [fényképezte ... Kapolka Gábor] ; [írta és szerk. ... Csordás Lajos] ; [előszó ... Bächer Iván] ; [ford. ... Rác Katalin]. – Budapest : Vince K., 2008. – 231 p. : ill., színes ; 13x13 cm

Gali Ágnes

Kertvárosok és társadalmi hátterük

A Wekerle-telep nemzetközi tudományos konferenciája

Szeptember 10. és 12. között Nemzetközi Tudományos Kertváros Építészeti Konferencia volt a Wekerle-telep alapításának 100. évfordulója alkalmából. Első napján a budapesti Városháza dísztermében köszöntötték a konferencia résztvevőit. Másnap a Magyar Tudományos Akadémia székházában 11 előadás hangzott el (Nagy Gergely, John Andersson, Meggyesi Tamás, Mervyn Miller, David Lock, Hadik András, Fejér-

dy Tamás, Ferkai András, Vadas József, Juhász Veronika) az angol, a monarchiabeli és a Wekerle-telepi

Wekerlei látkép a katolikus templom tornyából (1920 körül)

kertvárosokról, majd Gyulai István vezetésével a Kós Károly tér–Hungária út–Esze Tamás utca–Corvin körút–Mészáros Lőrinc utca útvonalon ismerkedtek a konferencia résztvevői a Wekerle-teleppel.

A konferencia zárónapján a Kispesti Munkásotthon Művelődési Ház fogadta a

konferencia résztvevőit. Itt újabb 11 előadáson (Christoph Machat, Stephane Jonas, Rocco Turi, Körmöczi Katalin, Gajda Péter, John Anderson, Beleznay Éva, Gyulai István, Nagy Tamás, Rosivall László, Nagy Attila) a német és francia kertvárosokról, a kertvárosok társadalmi hátteréről és a Wekerle-telepről voltak előadások. Elmondható, hogy a magasan képzett szakemberek, professzorok és szakértők, európai szintű előadók, egy emlékezetes esemény, érdekes előadások és egy barátságos fogadtatás emlékével tértek haza a konferenciáról.

(Forrás:

<http://wekerle100.eu/hu>)

Újbuda Anno

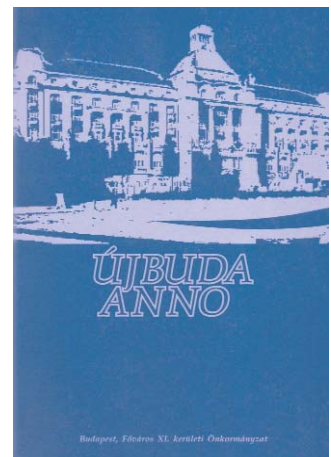
A közelmúltban Budapesten új „városrész” született. Újbuda a XI. kerület területének összefoglaló nevévé vált. A változatos táj- és városképi adottságokkal rendelkező területet bemutató könyv (Újbuda Anno) a XI. kerületi önkormányzat kiadásában jelent meg. Molnár Gyula polgármester a városrész tagoltságára már a kötet bevezetőjében felhívta a figyelmet: „Újbuda gyökerei szerteágazóak. Mai területén volt kicsiny falu is, de Budapest peremvidéke is, a lágymányosi városiasodás lendületes jeleivel... Mennyire más például a Gellért-hegy, Gazdagrét, Lágymányos, vagy Kelenvölgy! E változatosság régen is a többszörös fejlődést biztosította, így ma is arra kell törekednünk, hogy e sokszínűség megmaradjon.”

Seifert Tibor szerkesztésében a kerület archív képei mellett mai fényképek alapján is követhetjük a változást és állandóságot. Olvashatunk a Gellért-hegyi Sziklakápolnáról, a Szabadság

hidról, a Gellért Szállóról. Gazdagrét lakóházai mellett megismerhetjük Őrmező és a Kelenföldi pályaudvar múltját. Az Erzsébet sósfürdő képét már csak archív fotón szemlélhetjük, mert mai utódja a Szent Imre Kórház. Kelenvölgy családi házai mellett jól megfér a Budaörsi repülőtér és Kamaraerdő

kirándulásra alkalmas szép vidéke. Albertfalva gyáriai még a múltat, de lakótelepei már napjainkat idézik. A jelenben kalandozva olvashatunk a Lágymányosi hídról, a régi és most épülő egyetemi városrészeiről. A kötet archív fotói magángyűjtőktől és az Albertfalvi Helytörténeti Gyűjtemény anyagából származnak.

Sz.M.

Etele XI. kerületi Helytörténeti Kiállítóhely

Az Erőmű utcában működő helytörténeti gyűjteményt az Etele Helytörténeti Kör működteti, melynek vezetője György Lajosné, aki egyben a gyűjtemény vezetését is ellátja.

Kiállításuk a XI. kerület, Újbuda 2000 éves történetét mutatja be. Az eraviszkuszok kerámiái a Kende utcai ásátásokból, a római korból a gazdagréti ásátások emlékei származnak. A Kamaraerdőn épült középkori bencés kolostor leleteiből is őriznek tárgyakat. A kőérberki lakópark építése során felszínre került egykori Kána falu maradványai fényképeken láthatók.

Csonka János személyes tárgyai, munkaeszközei és egy eredeti karburátor mellett, három tervrajza is megtekinthető a

kiállítás második egységében. Láthatók a tervei alapján készült autómódellek, és egy eredeti motoros postás tricikli 1898-ból. A Csonka Gépgyár (Április 4. Gépgyár) történetével is megismerkedhet a látogató.

Tájvédelmi területeiket (Gellért-hegy, Sas-hegy, Rupp-hegy), továbbá az épített környezet értékeit tekinthetik meg vendégeik a harmadik teremben. Képsorozat az „Egykor-volt Dél-Budáról”, országosan jegyzett, műemlékeket bemutató képek, a XVIII. századi Lőportár története látható itt. Az egykori kerületi ipar néhány emléke mellett az újjászülető Újbudát is szemlélhetik.

GY. L.

Budapest helytörténetének emlékkönyve

- **Értéktörző tanulmányok,**
 - **helytörténettel foglalkozó egyesületek beszámoló**
 - **fővárosi helytörténeti adattárak, bibliográfia**
- Előrendelésben: 1200 forintért**

A Budapesti Honismereti Társaság 2009 januárjában bemutatásra kerülő könyve, a

Budapesti Helytörténeti Emlékkönyv V.

a helytörténeti sorozat ötödik köteteként jelenik majd meg, hasonló szerkesztéssel, mint a 2004-től évente kiadott Budapesti Helytörténeti Emlékkönyvek.

Közölt írásai a Budapesti História 2007. évi előadóestjein elhangzottokról, Budapest és elődtelepülései történeti múltjának egy-egy jelentős fordulópontjáról, kiemelkedő személyeiről és helytörténeti tevékenységet végző szervezeteiről számolnak be. (Lásd részletesen: www.bpht.hu > Hírek > Budapesti Helytörténeti Emlékkönyv V. – innen a megrendelőlap szintén letölthető.)

A kötet személyesen a társaság székhelyén (Újpesti Helytörténeti Gyűjtemény), vagy a Budapesti História előadóestjein (Budapest Főváros Levéltára) vehető át. Megjelenését a Nemzeti Kulturális Alap támogatja.

Soroksár régi-új emlékei

Gyarapodott a városrész gyűjteménye

A Molnár-madonna

Mintegy tízéves huzavona után 2007-ben a soroksáriak átvehették a Pesterzsébeti Múzeumban őrzött muzeális anyagaikat, amely a szeptember 11-én megnyitott időszaki tárlat (Soroksár, régi-új emlékeink) ötletét adta, annak törzsanyagát alkotva. A kiállításon Szrimác Ferenc alpolgármester köszöntötte a megjelenteket, a tárlatot Gábor

Tibor történész nyitotta meg.

A főváros közelsége segítette Soroksár mezőgazdaságának, kézműiparának fejlődését. Utóbbira a mostani tárlaton az 1800-as évek elejéről származó kőcímertal, amely feltehetően a soroksári pékek céhének címere volt. A Soroksári Dunán egykor üzemelő ötven vízimalom egyikének orrában állhatott a kiállításon bemutatott Molnár-madonna faszobra.

Soroksár nagyközség iparosodásának, polgárosodásának állít emléket a 20. század eleji teljesen újraépített cimbalom és a harmónium.

A háború utáni, német nemzetiségűként nyilvántartott magyar állampolgárok kitelepítése után Soroksáron szinte minden harmadik/negyedik ház kihaltá vált. Rájuk emlékeztet a Németországból adományozott

Megrendelése a Budapesti Honismereti Társaságnak postán (1043 Budapest, Berda József u. 48.), faxon (230-5475) és e-mailen (info@bpht.hu) egyaránt elküldhető.

Megrendelőlap

Megrendelem a

Budapesti Helytörténeti Emlékkönyv V. című kötetet

..... példányban, 1800 Ft helyett 1200 Ft-ért.

Megrendelő neve:

Címe:

Telefonszáma

E-mail címe:

személyesen veszem át

a Budapesti Honismereti Társaságtól

postai kézbesítéssel kérem (+260 Ft)

utánvétellel fizetek (+860 Ft)

Emléktábla Sinkovits Imréről

A Belváros–Lipótváros Önkormányzata szeptember 23-án Sinkovits Imre (1928–2001), a kerület díszpolgára születése 80. évfordulója alkalmából néhai lakóházánál (Petőfi tér 3–5.) Sinkovits-emléktáblát avatott. A kerület polgármester, Rogán Antal a Nemzet Színészéről megemlékezve 1956-os tevékenységéről is beszélt: Sinkovits Imre 1956 januárjától élt az V. kerületi Petőfi téri házban. A hatalom nem hagyta megtorlás nélkül 1956-os fellépését, nem játszhatott tovább a Nemzeti Színházban. Eltiporni nem merték, nem tudták, de háttérbe szorították. Sinkovits Imre a tehetségét, de megpróbáltatásait is méltósággal viselte.

Közismert, hogy 1956 október 23-án a Petőfi-szobornál Sinkovits szavalta el a Nemzeti Dal-t. Október 30-án a Nemzeti Színházban a Színművészek Ideiglenes Nemzeti Bizottsága, majd a Magyar Színház- és Filmművészeti Szövetség Forradalmi Bizottsága tagjává választják, amely a színész-sztrájkot kezdeményezte (a színházak addig zárva lesznek, amíg a szovjet csapatok el nem hagyják az országot; fel nem oszlatják az ÁVH-t, felelőségre nem vonják a bűnösöket...)

zott kitelepítési tábló és két korabeli Soroksár-térkép.

Időszaki tárlatukon családi dokumentumok, tárgyak is bemutatásra kerültek. Találkozhatunk Neumann (Nádor) Ödön orvosi műszereivel, irataival – Nádor Judit adománya; a Stump-

család padláson fellelt irataival – köztük olyan ritkasággal, mint Stump Sebestyén fotójának hátuljához kapcsolt kerékpárigazolvány, melyet Soroksár község adott ki 1900-ban. Tárlatuk 2009. június végéig látogatható.

A Váci utca vak trafikosa

Száz éve született Molnár Gábor

Molnár Gábor 1908. december 2-án született Budapesten, a Szentendrei út 62-ben. Szülei Pesten, a vendéglátóiparban dolgoztak. A Molnár családnak három gyermeke volt, az apa tüdővészben huzamosan betegeskedett és 1920-ban meghalt. Gyermekei nehéz anyagi körülmények között, de szerető családi körben nevelkedtek. A nyarakat részben Gábor fiuk a Csingervölgyben élő nagyszülőknél töltötte. Az elemi iskolai osztályokat és a polgárit a VII. kerületi iskolákban végezte. Anyagi okokból nem tanulhatott tovább, Budapesten a Rákóczi út elején pincérként dolgozott és egy évet Svájcban egy családnál töltött. 1925. és 1927. között Pápán mezőgazdasági szakiskolát végzett, két évig dunántúli nagybirtokokon dolgozott.

A Brazíliába 1930. május 26-án induló őserdei expedíció megérkezése után társai megbetegedtek és felgyógyulásuk, hazautazásuk költségének fedezésére felszerelésüket pénzzé tették, köztük Molnár fegyvereit,

lőszereit. Gábor mégis maradt az ősvadonban; felszerelés, pénz, ismeretség, tapasztalat nélkül. Rendkívüli nehézségek között tartotta fenn magát, majd egy Ford ültetvényen vállalt munkavezetői állást. Keresményéből időszakonként saját vadászó-gyűjtő expedíciót szervezett. Tapasztalatait naplójában örökítette meg. Gyűjtéseit részben hazaküldte, amelyért térítést nem kapott, másik részét helyben értékesítette kutatási költségeinek fedezésére.

1932. március 7-én baleset következtében mindkét szemére megvakult. Hazatérése után megtanult írogépen írni, első írása 1933-ban jelent meg. A közlési lehetőségek anyagi segítséget jelentettek, és fontos szerepük volt a fiatal ember íróvá válásában.

Első kötetét, a „Kalandok a brazíliai őserdőben”, 1940-ben adták ki. Összesen 26 kötete, száznál több kisebb-nagyobb tárcája, ismeretterjesztő írása jelent meg. Előadásai, rádiójátékai hangzottak el a rádióban; több kötetét külföldön is kiadták.

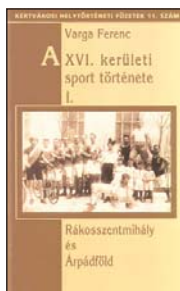
Molnár Gábor trafikja ma, a Váci utcában

Vakon háromszor járt Mongóliában, és 1972-ben a brazil állam vendégeként az Amazonas térségében. Utazásairól szintén egy-egy kötetben számolt be. Az író budapesti tevékenységéről önálló írásokat indokolna a városligeti, az állatkerti, a Nemzeti Múzeum Természetudományi Osztályával kialakított kapcsolata, a Rákóczi út elején a Pannónia étteremben végzett „borfiú”, pincéri tevékenysége és számos más téma.

Házasságából három gyermeke született. Szoros, családi, rokon, baráti kapcsolatokat tartott fenn. Budapesten a Váci utcában trafikot nyitott, amely megélhetésének legfőbb anyagi bázisa lett. Fővárosi és vidéki barátai itt gyakran felkeresték, egyfajta találko-

zóhely lett. Ifjú éveit Pesten, főként Murányi és Hernád utcákban, az utolsó két évtizedét a XII. kerületben; a Kis János altábornagy és az Őzike utcában élte le. Könyveinek nagyobb részét itt írta. Sokat és eredményesen dolgozott. Ehhez a család segítsége mellett külső segítségre egy fizetett alkalmazottra is szüksége volt. 1980. október 29-én lakásában baleset következtében halt meg. Kívánsága szerint Ajka-Csingervölgyben temették el. Ajkán emlékszobába került hagyatéka, egy könyvesbolt és köztéri szobor is őrzi emlékét. 2006-ban Molnár Gábor Társaság alakult, amely gyűjti hagyatékát és emlékének ápolását szervezi.

Tatai Zoltán

Kertvárosi Helytörténeti Füzetek utolsó két számát kézbe veszi. Mindkét füzet a Corvin Művelődési Ház kiadásában jelent meg, a XVI. kerületi önkormányzat támogatásával.

A 11. számú füzetnek a szerzője, Varga Ferenc, A XVI. kerületi sport története I. – Rákosszentmihály és Árpádföld

Kertvárosi Helytörténeti Füzetek

A XVI. kerület emlékei

És van új a nap alatt – mondhatja, aki a

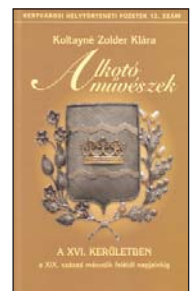
pádföld címet adta. Ez mintegy sejteti a várható folytatást, a többi elődtelépülés sporttörténetének megjelenését.

Részletesen tárgyalja a rákosszentmihályi sporttevékenységeket, négy szakaszban, 1890 és 1920, 1921 és 1945, 1946 és 1979 között, valamint 1980-tól 2007-ig, mintegy 60 oldalon. Árpádföld kisebb sporttevékenysége miatt hét oldalt kapott a füzetben. A sportgyesü-

letek és sportpályák felsorolása, valamint a felhasznált irodalom zárja tanulmányát.

A 12. számú füzet szerzője, Koltayné Zolder Klára, nehéz feladatot vállalt, amikor 74 oldalon néhány színes melléklettel jeleníti meg a kerület művészeti életét. De talált megoldást: lexikon jelleggel az alkotók életrajzeit állította össze művészeti áganként – festészet / rajz, faragás, faszobrászat, intar-

zia, textil, szobrászat, ötvösművészet, zománcművéség / tűzzománcc, üvegművéség, kerámia / agyagművéség és a templomok. A kiadvány értékes része a színes melléklet, a művészek alkotásaival. Gondos tipográfiája és az említett színes melléklete révén kiemelkedik a korábban megjelent füzetek közül.

Aquincumi Látványraktár

A Budapesti Történeti Múzeum raktárai őrzik az ország egyik legnagyobb régészeti gyűjteményét. Ezen belül az Aquincumi Múzeumban található a főváros történetének az őskortól a honfoglalás korig terjedő időszakából származó, milliós nagyságrendű régészeti emlékanyaga. A Látványraktár azt a célt kívánta elérni, hogy ebből a hatalmas történeti forrásanyagból, műtárgy állományból minél

többet lehessen a látogatók elé tárni a múzeum nemzetközi szinten is jegyzett kincseiből. Erre ad lehetőséget az Aquincumi Múzeum 2007–2008-ban átalakított új kiállítási épülete.

A Látványraktár az őskortól a honfoglalásig terjedő időszak régészeti leletei kronológiai és tematikus csoportosításával kíséri végig Budapest, illetve Aquincum történetét. Az egyszerű installációval beépített, bejár-

Mintegy 1200 tárgy tárult elénk

ható raktártérben a látogató a megvilágított polcok között egy múzeumi raktár érdekes világába kerül. A bemutató mintegy 1200 tárgy megtekintését teszi lehetővé. A tájékozódást a polcfeliratok, illetve a polcregiszterek segítik. A kiemelkedő tárgyak forgatott képét pedig digitális képernyőn közelebről és több oldalról is tanulmányozhatják az érdeklődők.

A Látványraktár belső kialakítása lehetőséget ad arra, hogy időről időre megújulhasson a bemutatott „raktári anyag”, és a BTM régészeti feltárásainak köszönhetően gyorsan gyarapodó régészeti leletek minél hamarabb a nagyközönség elé kerülhessenek. A tárlat szeptember 20-tól tekinthető meg.

(Forrás: www.btm.hu)

Kulturális Örökségi Napok

A főváros múzeumi és kerületi gyűjteményei

A Kulturális Örökségi Napok (KÖN) országos megnyitója szeptember 19-én az Aquincumi Múzeumban volt, és egyben itt két új időszaki kiállítás is nyílt meg ekkor: a „A Kelták – Budapest régészeti emlékeiben” és az „Aquincumi látványraktár”.

A KÖN megnyitóján köszöntött Hiller István oktatási és kulturális miniszter, a főváros kulturális főpolgármester-helyettese, és a III. kerület polgármestere, Bús Balázs mondott. Óbuda polgármestere hangsúlyozta, hogy a kerület kiemelt figyelmet fordít a kulturális örökség megóvására, védelmére: meg kell találni a közéletet, hogy a város újjászülethessen és megóvhasuk egyben a kulturális örökségünket.

A Szentendrei út 135. szám alatt található műemlék épület ad helyet az Aquincumi Múzeum új állandó és időszaki kiállításainak. A KÖN számtalan budapesti kínálata között természetes volt a nagy fővárosi múzeum (BTM – Vármúzeum, Aquincumi Múzeum, Kiscelli Múzeum, stb.) részvétele. Budapest kerületi gyűjteményei közül a Tabáni Helytörténeti Gyűjtemény és Dokumentációs Központ, az Óbudai Múzeum, az Újpesti Helytörténeti Gyűjtemény, az Angyalföldi Helytörténeti Gyűjtemény, a XVI. kerületi Laki Károly Néprajzi Magángyűjtemény, az Erdős Renée Ház, a Pest-erzsébeti Múzeum és a Csepeli Helytörténeti Gyűjtemény kapcsolódott be a népszerű rendezvénysorozatba.

Megemlékeztek polgármesterükről

Az Újpesti Közművelődési Kör a szeptember eleji Újpesti Városnapok egyik záró eseményeként felavatta az újpesti Városháza falán Semsey Aladár (1872–1953) emléktábláját. A kör

képviselőjében Somos András ügyvivő emlékezett meg város néhai polgármesteréről.

Az egykori brassói főszolgabíró, majd főjegyző, Semsey Aladár a forradalom után, 1919 és 1922 között Pest vármegye törvényhatósági biztosként irányította Újpest városát. 1922-től 1938-ig a város folyamatosan megválasztott polgármestere. Hivatali ideje alatt, 1929-ben Újpest megyei jogú város lett. Nevét ma park is őrzi a kerületben.

Somos András az emléktábla előtt

Felelős szerkesztő: Gábrriel Tibor
Szerkesztőbizottság:

Breinich Gábor, Buda Attila, Róbert Péter, Sándor P.Tibor, Sipos András.
Alapította a Budapesti Honismereti Társaság és a Budapesti Történeti Múzeum.
Kiadja a Budapesti Honismereti Társaság
(1043 Budapest, Berda József u. 48., tel.: 370-0652,
e-mail: bpht@upcmail.hu, internetes változat: www.bpht.hu)
Nyomás: Kolofon Kft., ISSN 1418-4273

Ingyenes lapunk kereskedelmi forgalomba nem kerül, megtalálható a budapesti kerületek múzeumaiban, helytörténeti gyűjteményeiben, Budapest Főváros Levéltárában, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár kerületi fiókjában. A Szociális és Munkaügyi Minisztérium, a Nemzeti Civil Alapprogram, Budapest Főváros Közgyűlése és a kerületi önkormányzatok támogatásával jelenik meg.